

**Självständigt arbete 15 hp för
Kandidatexamen i kriminologi
VT 2018**

Tårar i regn

En narrativ analys av ungdomars texter

Nina Jägare

Fakulteten för hälsovetenskap

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare/Author
Nina Jägare

Titel/Title
Tårar i regn: En narrativ analys av ungdomars texter
Tears in the rain: A narrative analysis of youth texts

Handledare/Supervisor
Joakim Thelander

Examinator/Examiner
Miguel Inzunza

Sammanfattning

Årligen tvångsomhändertags ungdomar i Sverige och placeras för vård på någon av statens institutionsstyrelses (SiS) ungdomshem. Sedan 2003 ger SiS ut en bok, där ungdomar som är placerade på någon av deras institutioner kan skriva en text. Den här uppsatsen är en narrativ analys på 413 texter skrivna av ungdomar placerade under åren 2015-2017. Uppsatsen belyser olika kategorier som återkommer och visar med ett konstruktionistiskt perspektiv hur ungdomarna uppfattar sin situation. Goffmans dramaturgiska perspektiv har använts för att se hur ungdomarna framställer sig själva i roller och team och upplevelsen av stigma. Mertons teori om strain har använts för att undersöka om ungdomarna påvisar en upplevd strain situation i sin miljö som påverkat dem negativt. Resultatet visar att de flesta av ungdomarna skriver om sina liv, hur det har varit och hur det är att sitta på institution. En del tycker att det trots allt är bra att de hamnade på SiS medan andra ifrågasätter inlåsningen. Övervägande har en trasig familj och allt för många har flyttats mellan olika vård former. Många av ungdomarna mår dåligt och har försökt ta sitt liv och alla vill ha en förändring i sina liv. Men de säger själva att de är bara dem som kan göra den. Den dramaturgiska rollen som visas upp är till största delen uppriktig och de som tillhör teamen är de ungdomarna som skriver texterna. Stigmatisering av att sitta på institution verkar inte finnas utan det är mer de bakomliggande orsakerna som verkar stigmatiserade. En viss upplevd strain påvisas av socialt utsatta ungdomar. Som slutsats kan man framhålla att orsakerna till droganvändning är ett både självvalt och påtvingat outsiderskap. Men det figurerar även en grupp mitt i mellan, där outsiderskapet är självvalt men har liknande anledningar som det påtvingade outsiderskapet och denna grupp mår ofta väldigt psykiskt dåligt.

Ämnesord/Keywords

Statens institutionsstyrelse. Ungdomsvård. Droger. Ungdomskriminalitet. Narrativ analys, Konstruktionistiskt perspektiv. Dramaturgiskt perspektiv.

Innehåll

1. Inledning	6
1.1. Syfte och frågeställning	8
2. Metod.....	9
2.1. Narrativ textanalys.....	10
2.2. Dramaturgiska perspektivet	11
2.3. Ungdomarna och deras texter	11
2.4. Etiska överväganden.....	12
2.5. Tillförlitlighet och trovärdighet	12
2.6. Kritiska överväganden	13
3. Tidigare forskning och teorier	14
3.1. Ervin Goffman (1959/1963)	14
3.2. Robert K. Merton (1938).....	16
3.3. Inkörsportsteorin.....	17
3.4. Pull och push modell vid rymning.....	18
3.5. LoRDIA	19
3.6. SiS relaterad forskning	21
3.6.1. Ungdomars perspektiv	21
3.6.2. Uppföljning.....	22
3.7. Ungdomsgrupper i teori och praktik.....	23
3.8. Saving children from a life of crime.....	24
3.9. Ungdomar i gäng	26
3.10. Ungdomspsykologi	26
3.10.1. Sociala relationer	27
3.10.2. Antisociala beteenden.....	27
4. Resultat och teoretisk diskussion.....	29

4.1. Mest förekommande kategorier	29
4.1.1. Droger och kriminalitet	29
4.1.2. Institutionen, socialen och statens anställda	36
4.1.3. Föräldrar och våld.....	43
4.1.4. Att må dåligt och förändring	45
4.2. Ungdomarna och texten.....	49
4.2.1. Rollen	49
4.2.2. Team	50
4.2.3. Stigma.....	52
5. Avslutande diskussion	55
5.1. Ur ett konstruktionistiskt perspektiv.....	55
5.2. Ur ett dramaturgiskt perspektiv	57
6. Slutord.....	59
7. Referenslista	60

1. Inledning

När det är kallt så ska man ha mössa,
Annars blir man förkyld.
Om man blir förkyld så blir man hes.
Om man blir hes så måste man viska.
Den som viskar ljuger!
Om man ljuger hamnar man i fängelse.
Om man hamnar i fängelse börjar man knarka.
Knarkar man så dör man.
Så sätt för fan på dig mössan.

Cube.

(SiS - *Unga berättar* 2004)

Statens institutionsstyrelse (SiS) har sedan 2003 gett ut en bok skriven av ungdomar som är placerade på deras ungdomshem. Det började som en skrivartävling med korta noveller eller dikter, men på senare år har det blivit till en bok där ungdomar skriver för att göra sin röst hörd. De skriver för sin egen skull, till sina familjer, vänner och andra ungdomar. Dessa böcker finns att tillgå på nätet (SiS - *Unga berättar*). SiS tar emot på sina slutna avdelningar ungdomar mellan 15- 21 år som placeras enligt lagen om vård av unga (LVU) och lagen om slutna ungdomsvård (LSU) (SiS – *Hemsida*). Det är socialtjänsten som har ansvaret för ungdomar som *far illa* i samhället och ska agera därefter. LVU är ett tvångsomhändertagande av ungdomar och sker utan deras samtycke. LVU kan även utses till ungdomar under 15 år med föräldrars samtycke men även, i särskilda fall, utan föräldrars samtycke så kan socialtjänsten ansöka om tvångsbefogenheter i förvaltningsrätten (Andersson & Mattsson 2011, ss. 47-49). Det som ligger till grund för ett tvångsomhändertagande kan vara att socialtjänsten får in en såkallad orosanmälan av skola eller privatpersoner. Ungdomen kanske skolkar, befinner sig ute sent, använder droger eller umgås i gäng. Även missförhållanden i hemmet kan ligga till grund för en anmälan (Andersson & Mattsson 2011, ss. 30-33). Ett tvångsomhändertagande utförs av polis och kan vara en potentiellt traumatiskt händelse

för en ung person. LSU är ett straff för ungdomar som begått och döms till ansvar för en olaglig gärning. Istället för att dömas till fängelse kan ungdomen få avtjäna sitt straff på en sluten ungdomsavdelning inom SiS. Eftersom straffsystemet gör en ansvarsbedömning och inte en bedömning om vård som socialtjänsten gör, kan en LSU dömd ungdom därför få LVU efter att ha suttit av sitt straff och därmed bli kvar på institutionen ytterligare månader (Andersson & Mattsson 2011, ss. 92-93).

2016 var det 30510 barn som fick vård längre än ett dygn enligt SoL (socialtjänstlagen) eller LVU. 23717 barn var i SoL-vård och 6427 barn i LVU-vård och 2359 barn var akut omhändertagna enligt LVU. Enligt prognoser så är detta en stigande siffra (Socialstyrelsen 2017). 2016 togs 1095 ungdomar in på SiS särskilda ungdomshem. Siffran på intagna och utskrivna ligger där, vid 1000 talet ungdomar per år, de senaste åren. Under 2017 har staten ökat stödet med 65 miljoner kronor för att möta behovet av vårdplatser (SiS - *Hemsida*). Många av ungdomarna vandrar mellan olika vårdalternativ och hem sedan tidig ålder. Ungdomarna som hamnar på Statens institutionsstyrelses (SiS) anstalter tappar helt kontakten med den sociala omvärlden och sina vänner. Detta eftersom deras mobiltelefoner konfiskeras och den tid de får sitta uppkopplade på nätet är begränsad till någon timme i veckan och även då har de svårt att nå sina vänner eftersom vännerna oftast använder mobilappar såsom snapchat och liknande. Ungdomarna har en samtalslista på godkända personer de får ha kontakt med. Personalen ringer vid tillfälle upp personen ifråga innan ungdomen får prata. Telefontiden är oftast begränsad på vissa institutioner. Att tappa sin frihet är för många det värsta som kan hända en människa, men ibland så kan det kanske ses som en nödvändighet ”för ungdomens bästa”, även om ungdomen inte gjort något brottsligt? Ur en ungdoms perspektiv kan det verka förvirrande och frågan hur de upplever sin situation är intressant. Ungdomar har rätt att bli behandlade med respekt och betraktas som en egen person med behov och intressen, skriver Ulrika Andersson och Titti Mattsson i sin bok: *Ungdomar i gäng: social- och straffrättsliga reaktioner* (2011). Vidare menar författarna att ungdomar ska betraktas som ett subjekt som är knutet till sin existens och inte till sina handlingar. Om ungdomen behandlas som ett objekt istället så upplever ungdomen sig kränkt (Andersson & Mattsson 2011, s. 20).

Att ungdomstiden är en jobbig, rolig och förvirrande tid kan nog de flesta hålla med om. Men vilken ålder är en ungdom? En ungdom kan avse en person under 18 år och ibland är man ungdom till man är 21 år eller äldre. Den nedre gränsen mellan barn och ungdom varierar också. Ungdomars problem brukar höra till tonåren men i många fall börjar de mycket tidigare, ända ner till 11 års ålder. Samhället vill åt ena sidan behandla ungdomar som vuxna med ansvar och åt andra sidan som barn, där ansvaret ligger på föräldrar som ungdomen ska lyda (Andersson & Mattsson 2011, s. 19). Jag avser att i den här uppsatsen kalla alla individer under 22 år för ungdomar. Vid de tillfällen då barn benämns i uppsatsen så syftar det till ungdomar under 10 år.

Den här uppsatsen är en narrativ textanalys av ungdomarnas texter från tre av SiS utgivna böcker: *Jag älskar dig ändå* 2015, *Jag hoppas jag kommer hem snart* 2016 och *Kärlek-lycka-svek-tårar* 2017 (SiS - *Unga berättar*). Ungdomarna som skrivit texterna ses ofta av samhället som gärningspersoner och inte som utsatta personer. Många av texterna tar upp denna utsatthet för våld, sex och droger och "bilden av sig själv" som den ger. En berättelse är inte bara en text som skildrar tidigare händelser utan en berättelse är även kunskap. En personlig kunskap som delas med andra och kan ge djupare förståelse och nya sätt att se på världen genom författarens ögon (Johansson 2005, s. 41). Den här uppsatsen har för avsikt att genom ett konstruktionistiskt perspektiv se på ungdomarnas texter för en ökad förståelse, men även se hur ungdomarna framställer sig enligt det dramaturgiska perspektivet och om en upplevd *strain* framgår av texterna.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet är att genom en narrativ analys ge en ökad förståelse för ungdomarnas upplevda situation utifrån deras narrativ.

- Vad skriver ungdomarna om?
- Vilka kategorier är återkommande?
- Hur förhåller sig ungdomarna till dessa kategorier?
- Hur ser ungdomarna på sin situation?
- Hur framställer sig ungdomarna genom sina texter?

2. Metod

Jag lever mitt liv i en värld av berättelser.

Mitt liv skapas ur världar av berättelser.

Jag berättar, alltså är jag.

(Johansson 2005, s. 14).

Citatet ovan är hämtat ur Anna Johanssons bok: *Narrativ teori och metod* 2005 och kan relateras till Descartes metodiska tvivel om sin egen existens där första slutsatsen är - Jag tänker, alltså existerar jag. Med det menar Descarte (1641), om vi tvivlar på allt annat så kan vi inte tvivla på vår egen existens (Descarte 1641). Materialet som fanns att tillgå bestod av böcker utgivna av SiS mellan åren 2003 till 2017. Begränsningen gjordes till de tre sista böckerna: *Jag älskar dig ändå* (2015), *Jag hoppas jag kommer hem snart* (2016) och *Kärlek-lycka-svek-tårar* (2017) sammanlagt 413 texter i varierande längd. Antalet böcker begränsades till tre eftersom den tid som fanns att tillgå för uppsatsen var begränsad och de tre sista böckerna skulle ge den mest aktuella bilden av ungdomarnas texter.

I stället för en kvantitativmetod med siffror och diagram så valdes en mer teoritolkningsinriktad kvalitativmetod på uppsatsen. Vidare valdes ett konstruktionistiskt perspektiv på analysen av kategorierna och ett dramaturgiskt perspektiv på analysen av ungdomarnas framställning av texten. I ett konstruktionistiskt perspektiv ser man den sociala verkligheten som ständigt i förändring, som en konstruktion av individer och där individens tolkning och uppfattning av sin sociala verklighet är i fokus (Bryman 2008, ss. 40-41). Det dramaturgiska perspektivet användes för att ge en teoretiskram för analysen av ungdomarnas framställning genom texten (Goffman 1959/2014, s. 209). Vid arbetet med texterna användes en narrativ textanalys och det gick inte att se vilka förklaringsmodeller som kunde användas innan arbetat med texten, så det blev vad man kallar ett induktivt angreppssätt. Fördelen var att helheten av texten kunde behållas, vilket var en hjälp vid analysen av mönster mellan kategorier (Ahre & Svensson (red) 2015, s. 170; Bryman 2008, s. 28).

2.1. Narrativ textanalys

En narrativ textanalys går ut på att urskilja händelser och viktiga aktörer som beskrivs i en text. Aktörer som beskrivs behöver inte vara individer utan kan även vara objekt (Ahre & Svensson (red) 2015, s. 172). Genom att berätta så skapar vi sociala identiteter, vi presenterar en version av oss själva där vi får hjälp att hantera handlingar och tankar (Johansson 2005, s. 85). Valet av fakta visar hur ungdomen väljer att identifiera sig själv. Exempelvis en ungdom som straffas för stöld är utlandsfödd och har en flickvän, kan välja att presentera sig som tjuv, invandrad eller pojkvän, beroende på hur personen ser/tänker på sig själv. Därför väljer ungdomen att presentera en viss information men utelämnar en annan. Målet var att försöka finna gemensamma mönster och se textens narrativa karaktär. Johansson (2005) beskriver en analysmodell som erbjuder fyra olika sätt att läsa en berättelse. I den här uppsatsen användes det som beskrivs som del – innehåll och är nära en innehållsanalys. Vissa kategorier identifierades där stycken och citat ”lyftes ut” ur texten för kategorisering. Det gällde att hitta gemensamma teman och innehållsmönster mellan texterna. Delarna lyftes ut utan att relateras med helheten under analysen (Johansson 2005, s. 289).

Först lästes texterna i de tre böcker som valts ut. Vid andra genomläsningen togs ord och meningar ut från varje text med Words indexfunktion för att få en generell översikt av vad texterna handlar om och fick därmed ut de kategorier som visade texternas innehåll. För att definiera meningar till de olika kategorierna utgicks det från identifieringen av händelser och aktör. Under händelser identifierades kategorier som innehöll exempelvis våld, skola och rymningar, medan aktör kunde identifiera kategorier som innehöll droger, föräldrar, polis, socialarbetare, personal. Aktörer behöver inte vara en fysisk person utan kan även vara saker eller ett objekt i det här fallet. Objekten var ofta nära relaterade till händelser och ibland kunde de även ses som händelser så det var nödvändigt med breda indelningar. Att arbeta med en kvalitativ metod innebär ofta en vandring mellan analys, metod och teori. Empirin styrde vägen till metod och teori (Ahrne & Svensson (red.) 2015, s.24). Undertiden texterna lästes studerades olika litteraturer och forskningsrapporter tills den rätte hjälpen som behövdes för att förklara empirin hittades. Funderingar skrev ner, möjliga samband och citat togs ut ur texterna. När anteckningar hade samlats ihop, indexförteckning var utskrivna tillsammans med citaten så gjordes en sammanställning till olika kategorier av de

bärande meningarna. Kategorierna fick ett bredare innehåll för att många meningar kunde vara under flera kategorier. Det var även så mönster hittades i texterna, genom att se upprepade samband mellan olika kategorier i texten (Johansson 2005, s. 289).

2.2. Dramaturgiska perspektivet

Det dramaturgiska perspektivet användes för att ha en analytisk ram till ungdomarnas framställning genom sina texter. För att se det genom ett dramaturgiskt perspektiv bör texten uppfattas som en iscensättning av ett framförande av agerande rollgestalter. För att i sin tur ge en analysram användes två av Goffmans (1959/2014) begrepp, *rollen* och *team* (Goffman 1959/2014, ss. 208-209, 218). I den här uppsatsen har begränsningen till dessa två begrepp gjorts för att det inte var någon mening att gå djupare in på texterna eftersom ingen text analyseras var för sig. Analysen tar även upp hur det narrativa förhåller sig till Goffmans (1963/2014) begrepp *stigma* och hur ett stigma kan uppstå på olika sätt. Dels genom samhällets placering av ungdomen som en markering att dens sätt att leva inte accepteras och dels genom ungdomens tidigare stigma som kan vara bundet till familj, skola eller vänner (Goffman 1963/2014, s. 10). En närmare beskrivning av det dramaturgiska perspektivet presenteras under kapitel 3.

2.3. Ungdomarna och deras texter

Definitionen ungdom är olika för de områden eller kulturer man hänvisar till. Som det beskrevs tidigare så användes definitionen ungdom som en person under åldern 22 år. SiS anstaltens åldersintag för tvångsvård är i regel mellan 12-21 år. Det är mellan den åldersspannen som texternas författare är även om de absolut inte måste uppge sin rätta ålder. De kan till exempel skriva sin berättelse från tidigare år eller så kan berättelsen vara påhittad. Men för analysen hade detta inte någon större betydelse eftersom deras texter kommer från dem, en ungdom som vill berätta något. Med en övertygelse om att de flesta av texterna hade en del sanning i sig även om de är skrivna ur ett annat perspektiv eller med annan huvudkaraktär än dem själv. Varför? Helt enkelt för att varje människa vill berätta något och allt som berättas har en viss sanning eller anknytning till sig själv och verkliga erfarenheter. Anna Johansson skriver i sin bok: *Narrativ teori och metod* (2005) att en berättelse är inte bara en text som skildrar tidigare händelser utan en

berättelse är även kunskap. En personlig kunskap som delas med andra och kan ge djupare förståelse och nya sätt att se på världen genom författarens ögon (Johansson 2005, s. 41).

Ungdomarna som skrev texterna är bara en liten del av de som årligen passerar genom SiS institutioner. Antagligen de som har valt att gå skola eller omfattas av skolplikt. Ungefär 1000 ungdomar passerar årligen genom SiS institutioner och texterna utgör ungefär endast 14 % av dessa.

2.4. Etiska överväganden

Texterna finns offentligt i bokform och på nätet, därför behövdes inget samtycke hämtas för användande av dem i en analys (vetenskapsrådet 2002, s. 9). Oron har mer legat på att göra texterna rättvisa. Få fram de budskap som förmedlas genom dem på bästa sätt och med bästa förståelse. Resultatet och analysen har gjorts med förutsättningen att vara noga med att inte nedvärdera eller på annat sätt skymfa författaren eller innehållet. Ingen enskild text har plockats ut för att kommentera helheten av texten eller analysera en enskild författare. Detta med hänsyn till författarnas ålder. I analysen har även hänsyn tagits till att inte peka ut någon specifik text på sådant sätt att en helhetsanalys av texten gjorts. Utan texterna har kategoriserats och analyserats genom händelser och aktörer som sedan generelliserats genom liknande mönster med varandra. Även när det dramaturgiska perspektivet har texterna bearbetats tillsammans för att inte peka ut en särskild individ. Därmed har forskningsetiska principer följts enligt vetenskapsrådet (Vetenskapsrådet 2002).

2.5. Tillförlitlighet och trovärdighet

2016 var det 30510 barn som erhöll vård enligt SoL eller LVU. 23717 barn var i SoL-vård och 6427 barn i LVU-vård och 2359 barn var akut omhändertagna enligt LVU (Socialstyrelsen 2017). Den andelen som hamnar under SiS vård är cirka 1000 stycken. De som skriver i SiS unga berättar är ett genomsnitt 137 ungdomar per år, vilket ger ungefär 14 % av intagna ungdomar på SiS och knappt 0,4 % av samtliga barn som inte kan/vill eller får bo med sina/sin förälder. De här texterna kan absolut inte tala för alla

barn som omhändertas i Sverige men de ger en inblick i vad barnen går igenom och har gått igenom. Många av ungdomarna har varit omhändertagna sedan de var små och flyttats runt i systemet. De ungdomars texter som figurerar i den här uppsatsen är åldersbegränsade och yngre barn har oftast inte utvecklat den problematik som uppsatsens kategorier behandlar. Alla texter är även subjektiva och ungdomarna som skriver är i en pressad situation vilket kan ge texten ett vinklat innehåll. Men meningen med denna uppsats är just att få en bild av narrativ som det är ur textförfattarens ögon i det ögonblick det skrevs (Johansson 2005, s. 27). Om resultatet går att applicera på andra ungdomar i liknande situationer förstärks av tidigare forskning. Men man bör ha i åtanke att deras situation är specifik. ”En narrativ analys handlar om tolkning”, skriver Johansson (2005). Det konstruktionistiska perspektivet innebär att analysen inte söker efter textens sanning och att analysen inte kan vara objektiv utan är beroende av läsaren (Johansson 2005, ss. 313-314). Därför präglas tolkningen av forskarens subjektiva uppfattning av texten. I kvalitativa studier omnämner man extern och intern reliabilitet. Frågan om en annan forskare skulle kunna upptäcka samma strukturer och sammanhang samt om det empiriska materialet kan sammankopplas med de begrepp som används i analysen även av andra forskare. Frågan är väldigt svår att besvara och det enda forskaren kan göra är att ha sin forskning så transparent och utförligt förklarad som möjligt så att andra kan replikera undersökningen (Bryman 2008, s. 352).

2.6. Kritiska överväganden

Vid en analys av texter finns det en mängd olika tillvägagångssätt. Valet av metod beror till störst del på vilket syfte och vilken frågeställning som är relevant för resultatet. Med en kvalitativansats finns det en större risk på en subjektiv påverkan på resultatet av forskaren och därmed försvagas replikbarheten. Med en kvantitativansats kan det bli svårt att komma åt det personliga i texten som kan uppfattas som statisk (Bryman 2008, ss. 171-172, 368). Empirin i denna uppsats bestod av texter i böcker skrivna av ungdomar. Färdiga texter kan vara av en nackdel eftersom det kan förstärka forskarens subjektiva sida i analysen. Detta eftersom det inte går att fråga eller bekräfta en tolkning som det går vid exempelvis en intervju.

3. Tidigare forskning och teorier

Det forskas mycket om ungdomar men mindre från ungdomarnas perspektiv. Urvalet som gjorts är med tanke på relevans till uppsatsen. Svensk ungdomsvård är relativt unik och därför är majoriteten av vald forskning svensk som relaterar till vården och ungdomarna. Ungdomarnas texter har också hjälpt till att välja vad för information som behövs för att få en förståelse av det narrativ som presenteras. I varje presentation beskrivs en närmare relevans till det här projektet.

3.1. Ervin Goffman (1959/1963)

I sin bok från 1959, *The presentation of self in everyday life*, ger Ervin Goffman (1959) en beskrivning av det dramaturgiska perspektivet. I den här uppsatsen används en översättning gjord av Sven Bergström 2014. I sin beskrivning av det dramaturgiska perspektivet använder sig Goffman (1959/2014) av metaforen teater. Han menar att varje interaktion mellan människor är som en akt på en *scen*, där *rollerna* skapas för en tänkt publik. Varje framträdande har ett syfte för att rollen ska vara trovärdig. En aktör kan tro på sin roll och uppfattas som *uppriktig* jämfört med om aktören tvivlar på sin roll och då kan uppfattningen bli att aktören är *cynisk* (Goffman 1959/2014, ss. 25, 63). Vidare menar Goffman (1959/2014) att rollerna ofta kan vara en del i ett samarbetande *team*, där individen spelar en roll som den inte själv valt men rollen är bra för teamet och det gemensamma målet (Goffman 1959/2014, ss. 73, 76). Författaren använder sig av begreppet *regioner* som de ställen där framträdanden sker, den *främre regionen* är där den tänkta publiken är medan den *bakre regionen* är det publiken inte ska se, bakom scenen (Goffman 1959/2014, ss. 97,104).

Den andra boken som Goffman skrivit 1963 heter: *Stigma: Notes of the management of spoiled identity*. I den här uppsatsen används en svensk översättning av Richard Matz från 2014 *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. Begreppet *stigma* kommer ursprungligen från grekerna som gjorde ett kroppsligt tecken på människor som var normbrytande eller annorlunda. Tecknet brändes eller skars in på den avvikande personen för att andra skulle veta, menar Goffman (1963/2014, s. 9). Idag bränns inte tecknen in för stigma men fortfarande kan människor känna sig stigmatiserade när de

inte passar in eller betar sig enligt normer som samhället ställt upp. Men det som är stigmatiserande för en grupp kan verka sammanhållande för en annan grupp människor i samhället. En individ som upplever sig stigmatiserad i en situation söker sig bort från den och finner sig mer tillrätta och accepterad av likasinnade personer. Dessa individer tillhör vad Goffman (1963/2014) kallar *de egna*. Men när individen blir placerad tillsammans med likasinnade av samhället på exempelvis en institution så kan individen försöka hålla avstånd till sitt stigma genom exempelvis förnekelse eller med (bort)förklaringar varför de är där, för att skapa en distans till ”dom” andra på institutionen eller de utanför institutionen som är bärande av samma stigma (Goffman 1963/2014, ss. 11, 28-29). Goffman (1963/2014) menar att en person som anses vara *normal* kan bli en vad han kallar *de visa* för den stigmatiserade. Den visa kan vara en person som är i samma umgänge men själv inte bär stigma, en släkting (exempelvis barnen till en drogmissbrukare) eller personalen på en institution vilka kan verka som en förebild för den stigmatiserade och kan även själva tillskrivas, av samhället, som stigmatiserade på grund av sitt umgänge eller empati (Goffman 1963/2014, ss. 37-40). Det är skillnaden mellan individens *virtuella identitet* den identitet som tillskrivs individen och den *faktiska identiteten* den identitet som individen har, som skapar stigma (Goffman 1963/2014, s. 10).

Relevansen för det dramaturgiska perspektivet i den här uppsatsen ligger i analysen av ungdomarna utifrån deras texter. Det dramaturgiska perspektivet utgår från individens sätt att agera för varandra. De texter som analyseras i denna uppsats har endast narrativ att utgå ifrån. Ingen möjlighet till observation eller att kunna se hur publiken agerar. För att applicera det dramaturgiska perspektivet på ett narrativ så är det på plats att analytiska ramar preciseras. I den här uppsatsen görs inte någon analys av enstaka hela texter, utan alla texter analyseras tillsammans. Därför har valet varit att använda en begränsning av Goffmans (1959/2014) begrepp. *Rollen* kan ses som antingen cynisk eller uppriktig i sitt agerande. Är rollen en del av ett *team* och vilka är i så fall team medlemmarna? Visar texten upp fler än en roll och var utspelar sig rollerna då och vem är den tänkta publiken? Analysen kommer även att se om begreppet stigma kan utläsas i det narrativa. En stigmatiserad individ kan känna en oro hur den uppfattas, känna sig ifrågasatt och bedömd av andra (Goffman 1963/2014, s. 22). Samhället har satt upp normer för vilka beteenden som anses vara avvikande och behöver *justeras* för att

individen ska bli accepterad. I form av hjälp och behandling som samhället beslutar för en del individer kan en stigmatisering uppstå.

3.2. Robert K. Merton (1938)

I en artikel: *Social struktur and anomie* (1938) utvecklar Merton en teori som menar att normsystemet i samhället är den främsta orsaken till vad Merton kallar *strain*. Merton (1938) menar att två sociala strukturer utövar en press på individen. Den första strukturen består av kulturella *mål*, syften och intressen. Den andra strukturen definierar regler och kontroll över acceptabla sätt att nå målen och vilka *medel* som används för att nå målen. Individen strävar efter dessa kulturella mål inom ramen av de institutionella normerna i samhället. Begreppet strain kan beskrivas som frustration och smärta som orsakas av att inte kunna nå dessa mål inom ramen av de institutionella normerna. Ett avvikande beteende bör ses som symptom på de kulturellt definierade ambitionerna och sociala strukturer (Merton 1938, s. 38). Viktigt är att ett avvikande beteende har fler orsaker än bara viljan till ekonomisk succé och är samhällsklassöverskridande menar Merton (1938). Fattigdom bör ses som en begränsning av möjligheter i jämförelse med andra och inte bara i pengar (Merton 1938, ss. 41-42). Merton (1938) har identifierat fem faktorer och dess påverkan på strain, där de kulturella målen ställs mot de medel individen har för att nå målen (Merton 1938, s. 40). Nedan är en förenklad förklaringsmodell hur Merton (1938) ser på riskfaktorer för strain (figur 1).

	MÅL	MEDEL	Förklaring
1. Konformitet	positiv	positiv	Faktorer som skapar ett bra liv. Ingen motsättning mellan mål och medel. Liten risk för strain.
2. Innovation	positiv	negative	Delar samhällets normer men kan inte alltid uppfylla dessa. Risk för strain.
3. Ritualister	negative	positiv	Paragrafryttare. Strain på det sättet att individen är obekvämlig för andra.
4. Tillbakadragande	negative	negative	De individer som inte klarar av samhället utan söker sig till exempelvis droger. Stor risk för strain.
5. Rebelliskhet	pos/neg	pos/neg	Samhällets rebeller som gör aktivt motstånd. Kan både vara risk för strain och ingen risk för strain.

Figur 1

Mertons (1939) strain teori har ofta kritiserats, bland annat av Travis Hirschi (1969) i sitt arbete med *Causes of Delinquency*, där Hirschi (1969) presenterar sin egen teori om sociala band som orsak till kriminalitet. Mertons (1939) teori beskylldes även under 1970 och 1980 talet för att empirin gav dåligt med stöd för teorin av bland annat forskare som Agnew (1992). Relevansen av Mertons (1938) strainteorin i den här uppsatsen är att se om det finns antydningar i ungdomarnas texter som ger stöd för teorin eller inte. Genom att i texterna söka efter narrativ som stämmer överens med Mertons (1938) begrepp *mål* och *medel*.

3.3. Inköringssteorin

Inköringssteorin (Gateway theory, eng.) är en teori om att det ena leder till det andra. Exempelvis cannabis som anses vara en lättare drog leder till tyngre droger som amfetamin och heroin. Enligt ett forskarteam på Columbia University i USA, så har de påvisat att råttor som fått alkohol istället för vatten väljer senare kokain. Trots att råttorna får lindrigare elstötter i tassarna när de väljer kokain, medan de råtorna som fått vatten backar undan från kokainet (Griffin, Jr. E. et al. 2017). En del radikala förespråkare menar att även nikotin och koffein leder till drogmissbruk. Men många menar att de droger som redan är accepterade av samhället som cigaretter, kaffe och alkohol inte bör kriminaliseras utan det räcker med de droger som redan är

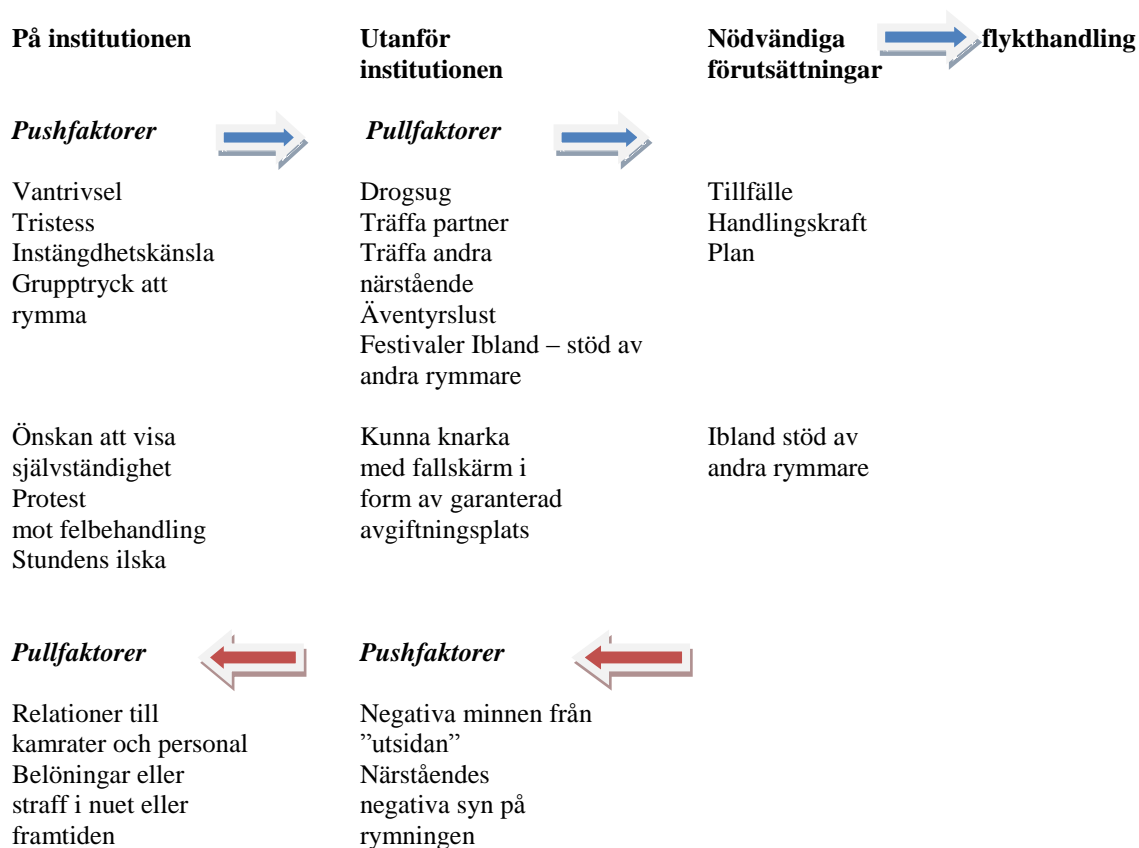
kriminaliserade. Medan kritikerna menar att det är just de lätta drogerna som är inkörsporren till de tyngre drogerna och därför bör även de kriminaliseras.

Eftersom ungdomarnas texter handlar mycket om droger och missbruk är det intressant att se om ungdomarnas berättelser kan ge antydning till stöd eller inte för den här teorin. Hur ungdomarna uppfattar att droganvändning leder till missbruk och eventuellt tyngre droger.

3.4. Pull och push modell vid rymning

I ungdomarnas texter berättas det ofta om rymningar men varför rymmer ungdomarna och vad är det som får dem att stanna kvar? I sin artikel: *Om rymningar i den svenska tvångsvården* (2001) diskuterar Bengt Svensson anledningarna till varför ungdomar rymmer. Svensson har använt sig av en modell som visar vad som är lockande så kallade pull faktorer och vad som inte är lockande så kallade push faktorer i relation till varandra (figur 2) (Svensson 2001, s. 266).

Modell för push- och pullfaktorer vid rymningar

Figur 2

Modellen läses så att pull och push faktorerna är delat upp på institutionen, utanför institutionen och de nödvändiga förutsättningarna för att en flykt handling ska kunna genomföras. Pushfaktorer på institutionen kan vara tristess eller en protest på felbehandling (osams med personal). Det som drar (pull) utanför institutionen kan vara att träffa vänner eller en partner, ha roligt på någon festival eller droger. Pushfaktorerna utanför institutionen kan vara negativa minnen eller någon närståendes syn på rymningen. Och slutligen det som är pullfaktorer på institutionen kan vara en belöning i framtiden (chans till drogfrihet eller få ordning på sitt liv) och relationer (Svensson 2001).

Det finns inget som rymningssäkra anstalter menar Svensson (2001) och rymningsplaner behöver inte vara något av ondo bara utan det ger ett hopp och någonting att göra för de intagna. I behandlingssyfte ger det ett ställningstagande för individen. Något som de beslutar själv tills de beslutar rätt och med det underlättas behandlingen. Vården går ut på att personen som har missbruksproblem ska kunna klara sig själv även utanför och då krävs det att personen har själv valt att vara drogfri. Tvångsvården är endast till för att få igång den vilja och ge en bra start menar Svensson (2001).

3.5. LoRDIA

Ett pågående intressant forskningsprojekt som drivs genom forskningsprogrammet Longitudinal research on development In adolescence (LoRDIA). Projektet bygger på självrapporter från ca 2000 ungdomar, deras föräldrar och lärare som följs i flera år. Studien började 2013 och pågår än.

Nedan redovisas en delrapport från en inspelad föreläsning i samband med *Förebygg nu* konferens i Göteborg utförd genom folkhälsomyndigheten strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, den så kallade *ANDT*-strategin. Under temat: Ungdomars utveckling genom tonåren, hade doktoranderna Karin Boson och Sabina Kapetanovic en föreläsning om deras forskningsprogram i LoRDIA där även Russel

Turner är medarbetare och det är framförallt Turners delrapport som är intressant för denna uppsats. Turners forskning undersöker, *Droger, alkohol och kriminalitet – vad är kopplingen under tonåren?* Är en delstudie som undersöker bland annat orsakssamband och påverkansfaktorer när det gäller kriminalitet, droger och alkohol. Många antaganden är att det ena leder till det andra och det preventiva arbetet tar ofta stöd i dessa antaganden. Studien har alltså sett på om en typ av beteende ger ett annat beteende, exempelvis om droger leder till kriminalitet. Studien påvisar ett svagt sambanden mellan användning av droger och kriminalitet eller alkohol och kriminalitet. Droger och alkohol är vad de kallar, tillfälliga, där det beror på tillfället för individen, medan kriminalitet visar på en stabilitet och individuella faktorer. Den som börjar med berusningsdrinkande fortsätter med berusningsdrinkande. För att få fram resultatet i studien har hänsyn tagits till individuella faktorer som startpunkt, för att kunna urskilja individerna från det gemensamma. Med det menas att om droger, alkohol och kriminalitet har en stigande kurva behöver det inte betyda att det är individuella samband mellan dem, där är den individuella startpunkten viktig. Här visar deras studier att droger och alkohol inte påverkar kriminalitet, men däremot finns det ett påverkanssamband från kriminalitet till både droger och alkohol. Kriminalitet påverkas av individuella faktorer men har en liten påverkan av sociala faktorer. Kriminalitet är enligt undersökningen ”startpunkt” för drogmissbruk och alkohol och inte tvärt om. Även om den här studien inte påvisar samband mellan kriminalitet och droger så kan det finnas samband i andra eller vissa utsatta grupper som inte är med i studien.

Studien föräldra-, barnrelationen fokuserar på risk- och skyddsfaktorer inom familjen när det gäller ungdomars brottslighet och hur föräldra-, barnrelationen är i tonåren är viktigt. Undersökningen pekar på en del saker som fungerar och en del saker som inte fungerar, för att föräldrar ska kunna hjälpa sina ungdomar måste de få information. Kontroll och regler eller ställa en massa frågor till ungdomarna kan vara ett sätt att få information men risken är att ungdomen känner sig övervakad och det kan ge en motsatt effekt. Bättre är att föräldra- barnrelationen är en öppen relation med en öppen kommunikation. Detta har en direkt relation till minskat riskbeteende. Resultat av studien visar att ungdomar som har en öppen relation till sina föräldrar och kan prata med varandra, gör att föräldrarna intar en skyddande effekt mot kriminalitet för sina barn. Detta ökar även mer om det har funnits en tidigare kontakt med socialtjänsten.

LoRDIAAs forskningsprogram har relevans för den här studien på det sätt att den kan hjälpa till och belysa ungdomarnas texter och relevant forskning. Här kan samband som föräldrakontakt, kriminalitet och droger jämföras med de texter som uppsatsen avser att analysera.

3.6. SiS relaterad forskning

3.6.1. Ungdomars perspektiv

Den här masteruppsatsen tar upp frågeställningen genom ett ungdomsperspektiv och har en bra förklarande relevans till de texter som analyseras i denna uppsats. *Ungdomars perspektiv på att tvångsplaceras akut på SiS ungdomshem*, som är skriven av Fanny Hällberg (2016) har som syfte att belysa genom intervjuer ungdomars syn på sin situation som akutplacerad inom tvångsvården. Det är endast ungdomarnas vistelse på akutplaceringsavdelning som intervjun gällde i studien. Resultatet redovisas utifrån fyra teman: 1. I samband med akutplaceringen. 2. Tillvaron på akutavdelningen. 3. Akutplaceringens betydelse. 4. Olika förhållningssätt under akutplaceringen. Den empiriska redovisningen av teman följs av en teoretisk analys utifrån Goffmans (1961) teori. Akutplacering innebär en orolig och känsloladdad händelse menar författaren. Ofta har de inte förstått innebörden och känner sig maktlösa. Upplevelsen av själva omhändertagandet utfört av polisen blir ofta tumultartat och ungdomen känner sig lurad. Ungdomen vet i vissa fall inte vad den har att vänta sig och känner sig rädd. Väl inne på avdelningen kan ungdomen få en känsla av förnedring då visitation sker i samband med klädbyte. Placeringen upplevs som ett straff, en reaktion från samhället för hur de har levt. Författaren tar även upp att upplevelsen framställs som en förvaring, där det inte händer så mycket. Regler och inlåsning måste accepteras eftersom ungdomens beteende påverkar tidsramen av vistelsen där. Akutplaceringens betydelse för ungdomen är tvetydlig på det sätt att ungdomen inte upplever att de fått hjälp samtidigt som de anser att de blivit hjälpta. Den beskrivs av ungdomarna som en meningslös förvaring men samtidigt ett uppvaknande. Ungdomarna ger uttryck för olika protester mot vården genom flyktförsök och våldsamma handlingar och intar ett kritiskt förhållningssätt till

vården för att visa på den kränkning som de anser sig vara utsatta för. Detta även om ungdomen anser sig vara i behov av hjälp.

3.6.2. Uppföljning

Ett år efter avslutad behandling: Uppföljning av ungdomar utskrivna från SiS 2007. Är en rapport skriven av Erna Gudmundsdóttir och Stefan Nordqvist år 2011. Rapporten är en uppföljning av ungdomar intagna på SiS anstalter. Uppföljningen är gjord ett år efter ungdomen lämnat anstalten genom samma intervjuguide (ADAD) som när de blev inskrivna på anstalten. Rapporten har ett visst glapp i antalet inskrivna intervjuer och uppföljnings intervjuer. Antalet intervjuade är 214 ungdomar av 309 möjliga (69 %) vilket beror på att ungdomar inte vill ställa upp eller på att ungdomarna inte gick att få tag på menar författarna. Rapporten visar att kriminaliteten har generellt minskat vid uppföljningstillfället. Men de ungdomar som uppgav att de begått 10 brott eller fler vid inskrivningstillfället hade majoriteten (72 %) inte minskad kriminalitet vid uppföljningen. Många av ungdomarna uppgav att de fortfarande hade vänner som har problem med polisen oavsett om ungdomen själv begick brott eller inte. En tydlig minskning var umgänget med kriminella gäng. Droganvändandet hade generellt minskat mellan tillfällena men de som använde fler olika droger hade ökat medan marijuana/hasch användandet var oförändrat. När de gäller vården och ungdomens möjlighet att påverka så tyckte var fjärde ungdom inte att de fått den vård de behövde eller kunnat påverka. Många av ungdomarna tyckte att övergången till att vara hemma var det svåraste och mest avgörande enligt författarna.

Hällbergs (2016) uppsats tar upp liknande teman som undersöks i den här uppsatsen. Jämförelsen mellan de resultat som visar sig i denna uppsats med Hällbergs (2016) uppsats kan ge en bredd till förståelsen. Rapporten av Erna Gudmundsdóttir och Stefan Nordqvist (2007) visar hur läget för ungdomarna är ett år efter deras vistelse på SiS. Frågan om hur vården har upplevts ger också en intressant jämförelse.

3.7. Ungdomsgrupper i teori och praktik

Heter boken som Philip Lalander och Thomas Johanssons har gett ut i flera upplagor. Första gången den gavs ut var år 1999 och nu senast år 2017. Boken ger en inblick i ungdomen som grupp och individ. Den tar även upp många olika begrepp som används när det forskas om ungdomar. I boken tar författarna bland annat upp begreppet *kulturell friställning*. Det innebär att individen blir *avtraditionerad*, traditioner har inte längre någon större betydelse och människan blir mer individfokuserad vilket både leder till frihet men även till en ny fångenskap i den mediala världen. Kraven på individen har ökat och därmed svårigheter att leva i en marginaliserad position i dagens konsumtionssamhälle menar författarna (Lalander & Johansson 2017, ss. 119, 141). Författarna tar även upp begreppet *hegemoni* och menar att ungdomar ofta vägrar inordna sig i samhällets hegemoniska ordning. Hegemoni symboliserar dem som har monopol på makten där makten ofta har monopol på kulturen, vad man bör tänka och tycka i ett samhälle. Denna upproriska vägran att inordna sig i den hegemoniska ordningen upplevs ofta som farlig av de vuxna och kan ta uttryck i en moralisk panik (Lalander & Johansson 2017, ss. 47,49). Författarna beskriver hur reaktioner på förtryck tar sig i olika former genom *aktivt motstånd*, *resignation* och *undvikande* och att dessa är sammanvävda med varandra. Ungdomar som gör aktivt motstånd kan i det sammanhanget även vara resignerade och undvika situationen eftersom de känner sig stigmatiserade (Lalander & Johansson 2017, s. 225).

Lalander och Johansson (2017) beskriver hur narkotikan blev uppmärksammas av politiker under 1950-talet. De senare två årtionden blev narkomanen och narkotikan något som tillskrevs ”dom andra” och förknippades med människor i misär vilket fortfarande är en norm och straffet för narkotikabrott har ökat med tiden ((Lalander & Johansson 2017, s. 230). Enligt författarna så har de identifierat fyra drogbetydelser för ungdomar.

- Gemenskap och en längtan att vara nära andra människor.
- Identitet och sökande efter en självbild man kan leva med och vara nöjd med.
- Time-out. Längtan bort från tids- och prestationsmässiga krav.
- Potentiering/äventyr. Längtan efter dramatik och starka upplevelser.

Droger skapar en viss gemenskap mellan ungdomar och ett skydd mot andra människor menar författarna. Ungdomarna kan genom droganvändning konstruera en identitet, som upplevs som mer erfaren och känns mindre ensam vilket ger en känsla av gemenskap. Droganvändandet blir ett uppbrott från vardagen och ungdomen anser att de kan slappna av och bara vara sig själv (Lalander & Johansson 2017, ss. 232-238, 261). Många som börjar med droger och/eller kriminalitet söker efter ett äventyr som upplevs befria en från kulturella band i samhället. Till en början blir den egna identiteten en positiv upplevelse men efterhand försvinner den upplevelsen och ersätts av mindre smickrande effekter. De ungdomar som fastnar i heroin utvecklar något som författarna kallar *heroin mind*, som gör att brukaren endast tänker på nästa fix (Lalander & Johansson 2017, ss. 246-248). Vidare beskriver författarna två olika typer av ”outsiders”, den *självalda outsidern* som oftast har en trygg bakgrund och familj men själv väljer att prova på droger en tid i livet, en slags medelklassrevolt. Den *påtvingade outsidern* har ofta en hemmiljö som präglas av splittring och sorg och använder droger för att få ett kort rus av lycka. Ofta lever dessa ungdomar i en skapad gatukultur där droger och slangt är viktig kunskap för att passa in. (Lalander & Johansson 2017, ss. 254-258). Intressant är att många ungdomar inte ser droganvändandet som direkt kriminellt, i alla fall inte sitt eget användande. Författarna använder i sin analys vad de kallar ett *missbrukarmanus* som är den stereotypa bilden av en drogmissbrukare och det *motmanus* som används till försvar av missbrukaren. (Lalander & Johansson 2017, s. 261).

Philip Lalander och Thomas Johanssons (2017) bok har en relevant betydelse i analysarbetet för den här uppsatsen. Den hjälper till att peka ut mönster och kategorier i ungdomarnas texter.

3.8. Saving children from a life of crime

Kriminologerna David P. Farrington och Brandon C. Welsh har i boken: *Saving children from a life of crime: Early risk factors and effektive interventions* (2007) sammanställt flera studier och dragit slutsatser hur man bäst arbetar preventivt i syfte att ungdomar inte ska hamna i kriminalitet. Författarna har kommit fram med ett vad de kallar, tidigt förebyggande program för att motverka senare kriminalitet. Programmet

startar tidigt med föräldrautbildning, hembesök och förebyggande arbete i förskolor. Författarna menar att riskfaktorer för senare brottslighet går att se tidigt i individen, familjen och omgivningen. På individnivå utpekade faktorer som låg intelligens eller talang, personlighet och temperament, empati och impulsivitet. För familjefaktorerna så är antisociala föräldrar den största faktorn men även stor familj, bristande tillsyn, föräldrakonflikter och trasiga familjer anges som bidragande faktorer. På omgivningsnivån är den största faktorn att växa upp i ett lågt socialekonomisk hushåll, umgänge med brottsliga kamrater, gå i brottsutsatta skolor och leva i ett utsatt område (Farrington & Welsh 2007, ss. 4-5). Variablerna var för sig ger inte en större risk för kriminalitet utan risken ökar för varje fler variabel som läggs till. Exempelvis så blir inte barnet kriminell bara på grund av att föräldrarna är antisociala utan risken ökar om variabel som utsatt område läggs till. Men riskfaktorerna har en stor betydelse och även påverkansfaktorer som ett program kan innebära där exempelvis att arbeta med barn som har någon av riskfaktorerna på ett konstruktivt sätt för att hjälpa dem (Farrington & Welsh 2007, s. 54). Att risken för kriminalitet ökar för pojkar om deras föräldrar är kriminella är inte så förvånande, men att även för hård disciplin och kontroll av barnet kan leda till kriminalitet är mer förvånande (Farrington & Welsh 2007, ss. 56-57, 62). Hur föräldrar agerar i sin uppfostran av barnen har en stor betydelse menar författarna. Föräldrar som är avståndstagande eller inkonsekventa i sin reaktion kan skapa kriminella barn. En av undersökningarna visade på att misshandel under uppväxten inte var lika starkt relaterat till kriminalitet som misshandel under tonårsperioden (Farrington & Welsh 2007, ss. 73). Påverkansfaktorer för familjer är särskilda familjprogram såsom föräldrautbildning med hembesök, där målet är, speciellt för första barnet föräldrar, hjälpa hur man tar hand om ett barn och vara till stöd för familjen. Föräldrautbildning med dagis, föräldraprogram för uppfostring och hantering av barn och ungdomar med bra metoder (Farrington & Welsh 2007, ss. 122-128). När det gäller omgivningen så är det vanligast att kopplingar mellan flera variabler förvärrar situationen för risken av kriminalitet. Här är skolor och miljön en viktig faktor att arbeta med prevention. Författarna nämner även vikten av att förbättra socialekonomisk status för familjer som har det svårast (Farrington & Welsh 2007, ss. 88-89).

Farrington & Welsh (2007) målområde i studien är USA och många av de påverkansfaktorer som nämns finns redan i Sverige. Relevansen för Farrington & Welsh

(2007) studie till denna uppsats är att jämföra och se om det finns antydningar till de faktorer som nämns i boken med det som ungdomarna tar upp i sina texter.

3.9. Ungdomar i gäng

För att få en relevant bakgrund av lagar och myndigheter när det gäller ungdomsvård så har denna bok valts ut. Ulrika Andersson och Titti Mattson har skrivit boken:

Ungdomar i gäng – social- och straffrättsliga situationer (2011). Författarna tar upp hur beteckningen ”ungdomar i gäng” definieras och hur ungdomar hanteras och uppfattas av rättsväsendet och myndigheter. Boken använder sig av begreppet *gäng* i den bemärkelsen att ungdomar tillsammans begår något brottsligt eller agerar destruktivt tillsammans och gäng kan bestå av ungdomar som är tillsammans kortare eller längre tid och betraktas som ett problem av samhället. Författarna menar att barn är subjekt och inte objekt. De har rättigheter som måste följas för att inte känna sig kränkta. Bokens fokus ligger på ungdomars handlingar som får en straffrättslig eller socialrättslig påföljd i form av straff eller vård (Andersson & Mattsson 2011, ss. 17, 18, 20, 22). Vidare tar författarna upp de lagar och myndigheter som berör ungdomar som är destruktiva eller begår brottsliga handlingar. Socialtjänstlagen som är en vad man kallar ramlag har därmed stort handlingsutrymme vad det gäller barn och ungdomar. De måste följa SoL (socialtjänstlagen SFS 2001:453) och LVU (lagen om vård av unga SFS 1990:52) samt riktlinjer och grundläggande mål.

3.10. Ungdomspsykologi

Ann Erling och Philip Hwang är redaktörer för boken: *Ungdomspsykologi: Utveckling och livsvillkor* (2001). Boken tar upp ungdomars psykologiska mognad och har som syfte att presentera en aktuell sammanfattande bild och går därför inte djupare in med presentationer av teorier utan ger en översiktlig presentation av resultat i varje kapitel (Erling & Hwang (red.) (2001), s. 14). Boken har åtta kapitel med olika författare. I den här uppsatsen ligger fokus på två av kapitlen som har relevans till uppsatsens texter.

3.10.1. Sociala relationer

I kapitlet *Sociala relationer* av Ann Erling och Philip Hwang (2001) menar författarna att under tonårsperioden så utvecklar ungdomens relationer från att ”vara sina relationer” till att ”ha relationer”. Det betyder att ungdomen kan mer och mer leva sig in i en annan människas behov och att beroendet av vad andra tycker minskar. Barnets utveckling formas till största delen av jämnåriga och ofta i gruppprocesser. De flesta konflikter som uppstår inom familjen med ungdomar är när ungdomen vill ha självbestämmande och känner sig övervakad och inte betrodd (Erling & Hwang 2001, ss. 22, 24). Ungdomarnas vänskap med varandra ändras under tonåren menar författarna. Från att vara vänskap efter gemensamma intressen blir vänskapen mer beroende av lojalitet och intimitet. Nära relationer till en annan människa blir viktig och dessa präglas av ungdomens uppväxt. En bristfällig föräldra-barn-relation ökar risken för sociala och psykologiska problem för ungdomen. Ungdomsgrupper blir en viktig utvecklingsfas och grupstrycket beror mer på en inre önskan från ungdomen att vara mer lik andra och ta vara på de erfarenheter som anses vara värdefulla för gruppen än ett direkt grupstryck från andra (Erling & Hwang 2001, ss. 27-28). Men alla ungdomar har inte så lätt att få vara med i gruppen. Författarna menar att de ungdomar som har sämre sociala färdigheter och visar upp aggressivitet eller är tillbakadragna är mindre populära. Ofta är ungdomar som visar aggressivitet även de som mobbar andra ungdomar verbalt eller fysiskt. Undersökningar visar ett samband mellan socialt ogynnsamma närmiljöer och mobbare med rådande brist på värme och engagemang från föräldrar. De som löper en större risk att bli offer för mobbning är ungdomar som antingen är ängsliga och osäkra eller provocerande och aggressiva (Erling & Hwang 2001, ss. 29-33).

3.10.2. Antisociala beteenden

Antisocialt beteende av Bengt Andersson och Jan Johansson (2001). Enligt författarna så går det att dela in antisocialt beteende i två typer av grupper. Den första gruppen är väldigt ung när det börjar och följer sedan barnet genom ungdomsåren upp till vuxen ålder. Den andra gruppen har det endast under tonåren. Till den första gruppen hör väldigt få ungdomar men de är dem som står för 50 % av brotten som begås av ungdomar. Den andra gruppen som endast visar antisocialt beteende under tonåren är betydligt större, men avtar av sig självt när ungdomarna blir vuxna (Andersson &

Johansson 2001, s. 176). Vad är då ett antisocialt beteende? ”Ett antisocialt beteende innebär handlingar som på olika sätt bryter mot samhällets normer.” (Andersson & Johansson 2001, s. 163) menar författarna. Riskfaktorerna för antisocialt beteende delas in i tre områden, individuella, psykosociala och samhällsliga riskfaktorer. Den största individuella riskfaktorn är hyperaktivitet med uppmärksamhetssvårigheter som följd, menar författarna, men även sämre kognitiv förmåga, svårt att tolka sociala samspel, temperament och impulsivitet med sökande efter spänning. En psykosocial riskfaktor är unga föräldrar, stor familj eller skilsmässa. Konflikter, dålig ekonomi och felaktig uppfostran där för stränga eller inkonsekventa föräldrar är också en riskfaktor. De samhällsliga riskfaktorerna ses som en indirekt påverkan i segregerade områden med sämre ekonomi (Andersson & Johansson 2001, ss. 166-168). Den första gruppen av ungdomar där antisocialt beteende visas i väldigt tidig ålder, har ofta riskfaktorer från alla tre områdena, menar författarna. Ungdomar med antisocialt beteende kan behöva vård för att inte göra sig själv illa och även låsa in så att samhället skyddas. Resultaten för vården genom att låsa in ungdomarna är ofta kortsiktiga och problemen återkommer när ungdomen hamnar i samma hemmiljö igen. Därför har andra metoder börjat utvecklas. Många olika försök görs framförallt i USA för att hitta bättre alternativ som fungerar genom förebyggande insatser som föräldrautbildning, familjeterapi och olika program (Andersson & Johansson 2001, ss. 177, 180, 183, 184).

4. Resultat och teoretisk diskussion

Vad skriver då ungdomarna om? En snabb resumé kan vara allt från dikter, låttexter, kärleksförklaringar till berättelser om dens liv. Adressaten kan vara familjen eller en specifik person men många gånger är det riktat till andra ungdomar i samma situation. De citat som är tagna direkt från ungdomarnas texter är naturligtvis inte retuscherade på något sätt. De är tagna direkt från boken som anges med årtal inom parentes. Eftersom det inte är viktigt vilken av ungdomarna som skrivit citatet utan det viktiga är textens innehåll så ges bara årtalet på boken som referens. I första underkapitlet så presenteras resultatet efter de mest förekommande kategorierna som ungdomarna tar upp i sina texter. Resultatet är indelat under fyra egna rubriker med kategorins namn. I varje kategori presenteras resultatet med inblandning av relevanta begrepp, teorier och hänvisning till litteratur och forskning. Analysen görs med den unga textförfattaren i fokus genom ett konstruktionistiskt perspektiv. Det andra underkapitlet ser på ungdomarna och texten. Här har Ervin Goffmans (1959/2014) dramaturgiska perspektiv använts som analys hjälpmedel till tre olika aspekter på texterna, rollen, team och stigma.

4.1. Mest förekommande kategorier

4.1.1. Droger och kriminalitet

”Genom droganvändandet kan man skapa en bild av vem man är, det vill säga konstruera en identitet.” skriver Lalander och Johansson (2017, s. 234). Det är även en symbol för erfarenhet att kunna drogernas olika namn och veta hur de ska användas. En erfaren person verkar mer vuxen och ungdomar strävar efter att lämna barndomen efter sig för att bli vuxen och kunna bestämma själv över sina liv. Erfarenheten blir till ett gatukapital en form av resurs för att få respekt (Lalander & Johansson 2017, ss. 234-235, 258).

[...] missbruk av Hasch, skunk, Eva (extasy), MDMA, habbar/ benzo och tjack, [...] sysslar mycket med habbar (2016)

De yngre ungdomarna ser upp till de äldre och vill vara som dem. I texterna finns ofta uttryck som, *började vara med äldre* och *fel sällskap* som förklaring till varför de provar droger. Även om de flesta ungdomarna beskriver droger som något som förstör deras liv, så ges det samtidigt beskrivningar om den befriande *känslan av upprymdhet* eller som den *bästa känslan* de upplevt. Att för en stund slippa ifrån verkligheten som många gånger är en jobbig situation för ungdomen beskriver Lalander och Johansson (2017) som en *time-out* där alla problem försvinner för en stund. Droganvändaren upplever inte bara en gemenskap eller paus från tillvaron utan också blir drogen en stark upplevelse och tillfredsställelse även av det egna jaget (Lalander & Johansson 2017, ss. 238-239).

When I first started smoking cannabis with a close friend after school, I began to love life for the first time. When I tried ecstasy for the first time with my now, ex-girlfriend, I fell in love with her and the world. When I tried heroin for the first time, I fell in love with myself. Heroin gave me a reason to live, a reason to love.(2015)

Många ungdomar beskriver att drogen till en början kändes som en lösning på alla problem. Eller mer en lösning att kunna fly från alla problem och hålla jobbiga känslor borta. Så länge ungdomen tar drogen så *mår man bra*. Men det håller inte i längden.

Även om jag var påverkad av amfetamin, så känner jag sveket, skammen och ångern djupt inom hela mig. Känslorna började ta över (2016)

Till slut står ungdomarna mellan valet att ta tyngre droger för att få samma effekt eller ta itu med sina problem. Enligt texterna kan man påvisa att de lättare drogerna kan leda till tyngre droger, enligt inkörspportsteorin (Griffin, Jr. E. et al. 2017), men man måste se orsaken bakom. Ofta har ungdomen andra problem som den flyr från genom droger och för att få samma effekt av drogen, kunna glömma och fly, så måste ungdomen bruka mer, oftare och tillslut tyngre droger. När det valet är gjort hinner mycket i ungdomarnas liv raseras om den inte får hjälp.

My relationship with heroin destroyed the relationship between my father and I, the relationship with my friends and girlfriend. (2015)

En ungdom beskriver hur amfetaminmissbruket blev till en lösning på alla problem. Trots vetskapen om att det bara är en illusion.

Det blev snabbt en mirakelmedicin för alla mina problem. Svårt i plugget? Lösning: Injicera amfetamin. Omotiverad? Lösning: Injicera amfetamin. Deprimerad? Lösning: Injicera amfetamin. Innan mitt första möte med herr Kanyl visste jag att ett sprutmissbruk aldrig någonsin förgyller utan enbart förstör. (2015)

Ungdomarna skriver ofta om droger som ett sätt att glömma eller fly. Orsaken till flykt behöver inte alltid vara uttalade dåliga familjeförhållanden utan kan bero på händelser som ungdomen har svårt att förlika sig med eller krav som samhället ställer. Det är något mitt i mellan de två outsiderskapen som Lalander och Johansson (2017) beskriver. Inte det valda outsiderskapet som ofta är medelklassungdomar som vill *prova på* ett annat liv, mest för spänningens skull. Men inte heller det påtvingade outsiderskapet som beror på trasiga familjer och besvärlig bostadsmiljö (Lalander & Johansson 2017, ss. 254-259). Utan det här drogmissbruket beror ofta på prestation och att försöka glömma. Glömma att man mår psykiskt dåligt och alla krav som samhället ställer.

Och vardan blir för hård så man tar droger som vård. (2015)

Beskrivningar att känna en trygghet så länge man har drogerna, slippa tänka och kunna glömma, för stunden. För det är för stunden. Verkligheten kommer ikapp och många ungdomar beskriver förvåning över att de var fast i drogerna.

Jag var så blind, så blind att jag själv inte fattade vart jag var på väg. Hur djupt ner i skiten jag faktiskt satt. ” Jag är inte beroende, jag kan sluta när jag vill. ”Aa jo tjena. Vem försökte jag lura? (2015)

Debuten för de ungdomar som börjar med droger i tidig ålder (ibland uppges 9 år) beskrivs ofta i samband med skolk, bråk och stölder och att ungdomen börjar umgås med äldre kamrater. Lalander och Johansson (2017) menar att det kan handla om att söka efter ett äventyr som en revolt till samhället (Lalander & Johansson 2017, s. 246).

Allt började ju så bra hur kunde det gå så snett? Allt började med att skolka från en lektion och sen blev det bara mer och mer sen kom alkohålen in och efter det kom drogerna. (2017)

För en del sker debuterna på så kallade HVB hem. De är privata eller kommunala öppna hem för ungdomar och har en varierande vårdinriktning. Kontrollen på ungdomarna är svår att hålla för personalen eftersom ungdomarna får ha telefon och vistas ute. Eftersom tanken är att placeringen av ungdomen ska vara i en hemlik miljö så kan en del placeringar bli i familjehem, vanliga familjer som tar emot ungdomar (Andersson & Mattsson 2011, s.84). Tyvärr så verkar det som att i de här texterna så uppfattas inte HVB hem med vård i första hand.

Hamnade på ett HVB hem förra sommaren i dalarna där jag började ta droger. (2016)

I många av ungdomarnas texter beskrivs HVB hem som ett ställe där man träffar vänner, hittar på hyss och rymmer ifrån. Ingen text har beskrivit HVB hem som något som hjälpt dem. En del har trivts med sina familjer men har ändå rymt.

[...] där var allt bra, de fanns för mig, men det kändes ändå fel att vara där, jag längtade efter min familj, så jag började bråka med föräldrarna på hemmet, deras barn, och samma sak i skolan upprepade sig, och jag försökte ta livet av mig flera, flera gånger. Då gav även det familjehemmet upp, de skickade bort mig efter 6 månader, då kom jag till ett utredningshem, bodde där i 5 månader och där hade jag börjat med min första drog, där satt jag och rökte på och tog piller efter bara någon vecka. Jag mådde bra och det kändes som att drogerna var det enda som kunde få mig på andra tankar och få mig att må bra så jag levde på drogerna och

slutade skära mig och försöka ta mitt liv, mådde så bra att jag tyckte att jag klarade mig ensam, så jag sket i min familj, vänner, alla. (2017)

Droger blir en självmedicinering för en del ungdomar. De glömmer tidigare problem och det känns som att de mår bättre. Det är skillnad på hur drogerna uppfattas också. Cannabis uppfattas inte alltid som en drog och påverkan att inte använda cannabis verkar inte ha någon större effekt om man ser till Erna Gudmundsdóttir och Stefan Nordqvist (2011) rapport där det var bruket av cannabis var oförändrat ett år efter ungdomarna lämnat SiS jämfört med när de skrevs in. Men här har ungdomarna en olik syn på drogen cannabis. En del ungdomar menar att det var deras inkörsport till andra droger medan andra ungdomar ser den som något ofarligt. Ofta nämns cigaretter eller alkohol som en drog bland andra.

Det började med Cigg sen gick det till Spice marijuana och Alkohol.
(2015)

Många av dessa textförfattare tar tydligt upp *cigg* som en första drog. Vilket kan ses som intressant eftersom det inte är klassat som drog enligt samhället. Alkoholen ses som en mer rumsren drog även av många ungdomar. Många skriver att de aldrig mer ska ta narkotika men har inget emot att fira med en vodka eller öl när de kommer ut. Men samtidigt så är det en gemensam sysselsättning för ungdomarna som ofta leder till att kontakten med andra droger och våld uppstår som även Lalander och Johansson (2017, s. 251) uppfattat. Som nedan där texten är taget från en berättelse om en utekväll skrivet av en 12 årig tjej (författarens uppgivna ålder och kön).

Ikväll ska jag festa och ha kul med mina vänner. Dom ska ta med 2 st stora vodka flaskor och såklart så ska dom köpa med brunt och grönt.[...] en kille frågade om jag ville gå på promenad med honom jag var ju jätte full och visste inget bättre en att säga ja [...]senare vaknar jag av att han ligger och jukkar mig mellan benen. [...]De blev sura och började ta på mig och min kompis, då kom en av moina killkompisar och puttade bort killarna från oss. Det blev bråk som slutade med massa poliser, en kille blev alvarligt skadad och höll på att förblöda på väg till sjukhuset. (2017)

Kriminalitet och droger förekommer både tillsammans och var för sig i texterna. Med det menas att det inte går att påvisa ett samband mellan när droger inte blivit ett beroende av det slag att det är tyngre droger, utan när man nämner ett användande av droger vid ”festliga” tillfällen. Detta kan bekräftas av LoRDIA:s rapport om sambandet mellan droger och kriminalitet (Boson & Kapetanovic 2017).

Mitt liv som kriminell började som elva åring eller vad soc och svergies befolkning tycker är kriminellt , jag började smått börja röka cigg, baxa från affärer osv. jag åkte dit ganska ofta men jag gillde de små kickarna man fick av att göra sånt (2015)

Kriminalitet verkar ses som *nästan oskyldigt* på nivån snatteri, inbrott och stöld, i flertalet av texterna. Det är inte förrän det hamnar på misshandel och vapen blir inblandade som kriminaliteten benämns som betydande för att ses som kriminell.

Jag började med småbrott som inbrott , klotter osv. (2015)

Ungdomarna verkar alltså ha eller har haft, ett speciellt förhållningssätt till vad de anser vara kriminellt. Många ungdomar menar att de inte såg de småbrott som snatteri, bilstölder och skadegörelse som kriminellt. Utan det var när vapen, grövre misshandel och grövre brott nämndes som de kunde se sig själva som kriminella. Men det intressanta är att många ungdomar presenterar varför de sitter på en SiS anstalt som att de varit kriminella när de ser bakåt i tiden eller så beror det på en vuxenpåverkan som satt den kriminella stämpeln (Andersson & Mattsson 2011, ss. 22, 23). Annars antyder många texter att när det egna drogmissbruket ökat så börjar kriminalitet som exempelvis langning.

Jag började deala cannabis, LSD, RH38, amfetamin, syntetisk cannabis/spice, Cocain och brukade dom samtidigt förstås. (2015)

De direkta kopplingar som beskrivs i en del ungdomars texter mellan droger och kriminalitet är då drogmissbruket har blivit ett dyrt beroende. Ofta är det då tyngre

droger eller ett allvarligt beroende som ligger bakom vilket har lett till skulder. Sexförsäljning, langning, rån och stölder är de vanligaste sätten enligt texterna att finansiera missbruket.

Efter några dagar började jag prostituera mig igen till gamla gubbar, vilket jag gjorde nästan varje dag för att ha råd med mitt missbruk som snabbt eskalerade från att röka på och dricka varje dag till att injicera heroin.
(2017)

Det är lite av vardagen att snatta i affärer, hota och göra *små* inbrott. Inget som ungdomarna verkar reflektera över att de är kriminella handlingar. Men precis som med narkotika blir det snabbt en ovana.

Kriminallitet är som ett virus som man inte kan få ut man får det när man gjorde nåt kriminellt för första gången jag är krim själv men jag har gjort så gott jag kan för att få ut det för att sätta stop på detta lidandet när man gör nåt kriminellt för första gången så kan man inte sluta man vill bara fortsätta det börjar ju alltid med de här små sakerna typ som godis och drickor osånt skit sen går man vidare till värre saker typ som rån moppeder även bilar. (2016)

I de texterna som man kan antyda att Mertons (1938) teori har relevans är de texter som man kan anta att de kommer från det Lalander & Johansson (2017) kallar, påtvingat outsiderskap (Lalander & Johansson 2017, s. 256). Texterna antyder föräldrar som är i riskfaktorn *innovation* där deras kulturella mål är i fas med samhällets normer men de kan inte riktigt nå dessa mål (Merton 1938, s. 40). Ungdomarna i dessa familjer tar då saken i egna händer.

vi hörde bara pengar alla börja jagar pengar vissa börja göra skit torskar, baxar hor socialen börja ta oss en efter en livet var kaos (2017)

Arbetslösheten är ofta hög i dessa områden och familjerna stora. Enligt Farrington & Welsh (2007) så har dessa ungdomar ofta individuella, familjära och områdes

riskfaktorer (Farrington & Welsh 2007, s. 4). Ungdomarna har ingen bra förebild utan försöker att ta sig upp i gatans hierarki i deras egen lokala värld där egna regler är ett gatukapital (Lalander & Johansson 2017, s. 258).

I orten är det svårare att få jobb än en pistol [...] vi alla här har börjat från det fattiga och vi kämpar för att bli rika vi hade brist på pengar så vi började fixa egna redan i 10 års åldern så börjar man å bekna höll mig i orten hängde aldrig i centan (2015)

4.1.2. Institutionen, socialen och statens anställda

När socialtjänsten beslutar om ett LVU omhändertagande så är det ibland i samförstånd med förälder som beskedet ges på ett möte med socialtjänsten och ibland blir ungdomen hämtad från var den befinner sig, på skolan, ute med kompisar, hemmet eller hos vänner om det är ett akut LVU. När polisen hämtar ungdomen upplevs ofta väldigt traumatiskt av ungdomen vilket även bekräftas av Hällberg (2016).

[...] två män som stod och blockerade dörren. Jag fattade vad som pågick ganska snabbt och försökte springa till M som satt en bit bort. Dom två männen tog tag i mig och jag blev våldsamt mot dom. Dom släpade ner mig i trapphuset och pratade med mig om vad som skulle hända. [...] Jag har aldrig varit placerad på ett Sis hem förut och var jätte rädd för att jag bara har hört hemska saker om sådana ställen (2016)

Polisen är jobbig för ungdomarna. De tar dem när de är på flykt. De hämtar dem i hemmet. Många gånger får de hämta dem när de betar sig våldsamt på en institution för att flytta ungdomen till en annan institution. I ungdomens ögon blir polisen deras fiende. Men samtidigt så kan det vara en speciell hat-kärlek som utvecklats, när polisen är dem som verkar bry sig och ta rätt på ungdomen som oftast inte mår så bra och agerar med våld och hån.

Jag har alltid hata polisen men när jag satt i bilen på väg mot Rebecca hem insåg jag att jag är hellre med polisen än att jag sitter inlåst (2015)

Socialtjänsten har stora befogenheter när det gäller ungdomar som anses behöva vård. De kan besluta om omedelbart omhändertagande utan att först söka tillstånd i rätten. Sedan har socialtjänsten fyra veckor på sig att ansöka om vård (Andersson & Mattsson 2011, ss. 54-55).

Jag visste att jag skulle åka in och jag bad min social sekreta- rere att jag skulle vara hemma med familjen och fira min födelsedag, hon lovade och sa det gick att ordna så jag ska åka in efter. Men tydligen så var det inte som horungen hade sagt. (2015)

Även om det är taktiskt att ta ungdomen dagen före för att undvika rymningsförsök eller att ungdomen helt enkelt håller sig undan, så skapar det ilska och onödiga frustrationer när löften bryts. Allt för många texter tar upp hur ungdomarna känner sig lurade av socialtjänsten. Även detta faktum framkommer i Hällbergs (2016) masteruppsats och verkar inte en allt för ovanlig företeelse. Många av ungdomarna uppger en förståelse för socialtjänstens arbete att de försöker hjälpa men många motsätter sig den långa inlåsningstiden. En hel del av ungdomarna uppger i sina texter att de aldrig trodde att just de skulle hamna ”på lås”. En del föräldrar varnar eller hotar med det till sina ungdomar. Men det är något som ”dom andra” råkar ut för.

Jag trodde mina bara ljög när de sa att jag kommer hamna på låst om jag inte börjar sköta mig. (2016)

Just intaget kan vara problematiskt för ungdomen att förstå. De känner sig utelämnade och allting sker ofta utan att de har någon som helst möjlighet till att påverka sin situation. En del känner sig helt passiva till vad som sker, ofta de ungdomar som har gått igenom situationen tidigare. Men många ungdomar reagerar starkt och gråter eller blir aggressiva.

[...] min soc ljög om att man fick ha mobil. Fick inte ens ha deorant i mitt rum, då jag blev fett förbannad och tänkte vafan är det för ställe hon har

satt in mig och blev det ännu mer förbannad när dom bad mig ta av mig allting och sära på benen.(2015)

Miljön kan verka skrämmande med sina skottsäkra glas, galler och låsta dörrar. Höga staket som omgärdar rastgårdarna med taggtråd högst upp ger en fängelsekänsla. Ofta är rummen små och har fastskruvade möbler, instängdheten är påtaglig. För en del av ungdomarna blir det ett uppvaknande medan andra blir frustrerade och ifrågasätter inläsningen.

Ska jag behöva vara inlåst för jag gjort misstag som är vanligt när man är tonåring. Visst jag kan behöva hjälp men det betyder inte att jag ska vara inlåst. (2017)

Att försöka rymma från en låst avdelning är betydligt svårare än exempelvis ett HVB hem. Rymningar från HVB hem är mer en regel än undantag enligt texterna. Nästan alla texter beskriver hur ofta de rymmer från omhändertagningar. Men det händer även att personerna ångrar sig och kommer tillbaka självmant (Svensson 2001).

Under den kvällen som jag drog från Långanäs så drack jag lite mycket, och kände att jag ville tillbaka hem till Långanäs. Och jag trodde det var min avd föreståndare som hade beredskapen... men det var de inte. Det var institutions chefen som svarade när jag ringer. Och då blev jag lite tyst när jag hörde att det var chefen. Och jag frågar henne om jag får komma hem igen.. och det fick jag ju så klart. (2017)

Svensson (2001) menar att det ingår i behandlingen att rymningar sker, ett sätt för ungdomen att få göra val. Modellen med pull- och pushfaktorer som Svensson (2001) har i sin artikel stämmer bra på det ungdomarna skriver om i texterna. De som använder droger gör det i större mängd när de är på rymmen. De lever oftast som om varje dag är den sista innan de blir tagna av polisen (se även Hällberg 2016).

” Men vafan, powermeet är ju snart, och jag ska dit jag skiter ifall jag hamnar på låst, jag ska dit så är det bara. ” Sagt & gjort, jag bad ett par

polare komma och hämta mig, och vi drog till powermeet, jag var lyst i ca 1-2 månader och jag var verkligen 110% säker på att jag skulle hamna på låst. Så jag fuckade ur totalt, tog droger, drack stora mängder alkohol, jag sket i allt, gjorde precis som jag ville, för vafan vad spelade det för roll? Jag skulle ju ändå in på låst så varför inte passa på medans jag kan? (2015)

Det som nämns ofta i texterna men saknas i Svenssons (2001) modell är rädslan över att måsta ta tag i sina problem. Många ungdomar flyr när det blir för jobbigt och för att slippa ta tag i det jobbiga. Men ibland så tar de modet till sig och stannar kvar.

Hur många gånger ska men behöva sitta på låst innan man fattar att man ska stanna där man hamnar. (2016)

Sensmoralen som ungdomar delar med sig av, genom sina texter, går ut på att det är ingen idé att rymma. Man blir inte av med socialtjänsten på det sättet utan det är bättre att försöka uthärda sin tid och göra det bästa av situationen även om det är tråkigt. Många är de ungdomarna som har varit inlåsta flera gånger i omgångar och hållit på så i flera år.

Ja då sitter man här i Bärby skolan och skriver en text IGEN till sisboken! Fan jag tror det är tredje eller fjärde gången jag gör det. Ja lite om mig själv då. Jag har varit placerad på sis sen jag var 11 år och är snart arton. (2015)

De flesta texterna vittnar om hur ungdomar sitter på institutioner och olika vårdanstalter större delen av sin tonårsperiod. De har varit på fosterhem, HVB hem, familjehem och SiS institutioner ett flertal gånger. En del av ungdomarna känner av det genom att när det är *utanför* institutionen får de problem.

När jag kom ut första gången på några månader så var jag fett obekvämt med alla människor runt omkring mig på stan. Jag blev typ yr och helt jävla cp skadad asså. Men vafan, konstigt? Var ju för fan isolerad hela

jävla sommaren. [...] Helt jävla värdelöst är Sveriges system. Det tog mig två månader och kunna åka buss /tåg själv. (2016)

En del av ungdomarna har inte något som de kan kalla hem. De har vandrat från ställe till ställe och ingen vill ha dem. Deras enda protest mot samhället är att opponera sig genom att skada sig själv och rymma.

Från hem till hem har jag nu vandrat och jag har bara stått still (2017)

Ungdomen som skrev det har varit på olika placeringar sedan 13 års ålder och är nu 18 år. Det är inte ovanligt att ungdomarna skriver om ett 10 tal olika placeringar. En del har redan börjat sina placeringar som riktigt små barn. De beskriver hur de forslas från ställe till ställe och ofta hamnar de bara i nya trubbel. Men det är inte bara en nackdel att hamna på SiS.

Persona- len pratade med mig många gånger och berättade att jag är ung och har livet framför mig och det stämde för jag insåg att SiS är bra och här kunde jag lära mig reglerna (2017)

Många institutioner och avdelningar har lite olika regler och en del av reglerna kan vara svårbegripliga.

Får sitta vid datorn 30 minuter i veckan, då har jag chansen att prata med alla. Vi får ringa samtal max 30 min om dagen, och vi får bara ha folk som socialen godkänt på våra samtalslistor, alltså har jag inga vänner att ringa till. Min social säger att jag måste sluta umgås och prata med dom jag vart med. Men hur ska jag kunna sluta prata med mina vänner? (2015)

Balansen mellan förtroende och kontroll är svår för socialtjänsten. Vad är en dålig vän och vad är en bra vän? I Gudmundsdóttir och Nordqvists (2011) rapport visar det sig att de flesta ungdomar har fortfarande kontakt med många av sina gamla vänner även om de uppger att de inte håller på med kriminalitet eller droger själva. I många texter uppmanar ungdomarna andra ungdomar att glömma sina gamla vänner för de har ändå

glömt dig. De skriver om svek av ungdomar som de trodde var vänner och saknad av de vänner som verkligen bryr sig. Personalen har en viktig uppgift att stötta ungdomarna och som personal på en institution måste man kunna hålla humöret uppe och vara positiv i många situationer. Ibland hjälper det att ha fysiken på sin sida.

Första dagen jag skulle komma hit så hade jag inställningen att göra kaos här sitta och använda droger som vanligt försöka göra strul, men så fort farsan balo skulle hämta mig så blev jag rädd haha, han va skit stor och bestämd.(2015)

Som på alla arbetsplatser så finns det personal som är bra och de som är mindre bra. Men övervägande av texterna skvallrar om personal som har humor och hjärta. Just att ungdomen har någon som har tid och vill lyssna hjälper många gånger.

'Jag behöver inte någon som lyssnar när jag pratar, jag behöver någon som förstår det jag säger' (2015)

Texterna ger tips till andra ungdomar hur de kan tänka och göra för att få dagarna att gå. Många av textförfattarna ifrågasätter om institutionen bara är en förvaring (se även Hällberg 2016). Men alla längtar ut. En ungdom beskriver sin förväntan inför en permission.

Då ska jag krama friheten och när jag kommer tillbaka hit ska jag minnas den lukten. Jag ska lägga den på ett säkert ställe i mitt hjärta och när jag är ledsen ska jag ta fram den och lukta på den, krama den och pussa på den. Så länge jag är inlåst ska jag komma ihåg den lukten, låta den påminna mig om att efter vintern kommer våren (2015)

En annan ungdom ifrågasätter om det finns någon frihet.

”frihet”. Vad fan betyder det??

Drogerna har tagit min frihet, soc har tagit min frihet. Staten har tagit min frihet. (2017)

Att acceptera sin tillvaro eller inte är ett beslut som ungdomarna måste fatta. Det som gemensamt är att enda sättet att komma därifrån är att sköta sig. Det är något som återkommer i nästan alla texter.

Jag tycker att du som läser det här och sitter på låst bara borde sköta dig även om det är svårt och man känner sig maktlös för när du kommer ut och är fri igen kan du kanske göra en förändring, tro mig du kan inte göra så mycket annat för att komma härifrån. (2015).

En del uttrycker en frustration över att inte ha något att säga till om. Känner sig bara försvagad och förvarad. Jämförelsen med världen utanför eller om det skulle hända någon från vuxenvärlden.

Jag har sutit inne i snart 8 månader nu och har inte fått någon hjälp. Jag har slutat med att använda narkotica. Sen tar jag 105mg mediciner så jag orkar inte slås. Soc kidnappar en med polisens hjälp. Du får inte träffa dina föräldrar om du inte sköter dig du tvingas sköta dig i alla fall 1 år innan du får flytta hem. Hade jag gjort så på min soc hade jag fått sitta minst i 4 år prick fritt.(2015)

Många ungdomar frågar sig om de vuxna verkligen gör rätt eller förstår något. De känner sig inte hörda utan bara undanskuffade.

Jag tror inte min handläggare varit med om mycket alls vilket gör det svårt för henne att leva sig in i min situation och hon verkar inte så engagerad. Hon bodde antagligen i en villa som liten och åt varje måltid med sin familj ute på Stureplan. Nu vill jag inte att du missförstår mig, jag är inte avundsjuk utan det gör mig förbannad att hon påstår att hon förstår.(2015)

4.1.3. Föräldrar och våld

I både Farrington & Welsh (2007) och i LoRDIAS projekt belyser hur viktiga föräldrar är för ungdomar. Inte bara att finnas till utan även att lyssna. Än viktigare blir det om familjen bor i ett utsatt område.

Där jag kommer ifrån har allt redan hänt, och så går det runt. Alla misstag upprepas, gång på gång, så har det alltid varit, det har alltid varit så och det bara är så, det är som om allt det där negativa, har slagit sig till ro och stormtrivs just här. Det är vad jag kommer ifrån. (2015)

En del av ungdomar beskriver sina hemkvarter som förstörda av knarket. Våld som trappas upp och där ingen kan lita på någon. Om man ser till Mertons (1938) teori om strain så är de här ungdomarna i riskzonen för fortsatt kriminalitet.

[...] under mina åtta månader här har fyra polare blivit skjutna och mördade, två tagit överdos och sånt. Må ni vila i frid. Det äckligaste av det är nog att jag känner dom som skjutit samma personer dom dagen tidigare kallat för bröder... Vad händer egentligen med världen? (2016)

Ungdomarna i förorten (*orten*) lever i en värld av våld med droger som lockar runt hörnet. Deras texter vittnar om hur de själv märker att beteendet ändras av drogmissbruk. Raseriutbrott, ofta mot den egna familjen, ger ungdomarna både ånger och dåligt samvete när de blivit medvetna och drogfria. En del familjer kämpar i motvind mot myndigheter, samhälle och drogerna.

Jag var en av dom som gjorde staden osäker... En av dom som gjorde mina småsyskons kompisar rädda för att gå hem, en av dom som förstörde tryggheten på skolan, och en av dom som gjorde vad som helst för drogerna... Det är ingenting jag är stolt över kan jag lova. Men det som tog mig från detta är faktiskt min bästa vän och min familj. Jag vill verkligen tacka dem för detta...(2016)

Det är inte alla av ungdomarna som har sådan tur att vänner och familj orkar ställa upp och ta tag i problemet tillsammans med ungdomen. En del är helt ensamma med sina problem.

Jag har bott på 27 ställen på 2 och ett halvt år. Jag har blivit flyttad och flyttad. På grund av att mina föräldrar inte vill ha mig. (2016)

En del är så rädda att bli utstötta från sin familj att de försöker hålla skenet uppe vad som än har hänt.

Jag var tvungen att jag ljuga för min mamma eftersom hon aldrig skulle acceptera den sanna händelsen och finnas där för mig

Föräldrars agerande är en viktig del för hur ungdomarna ska våga berätta. Enligt Boson och Kapetanovic (2017) har det en stor betydelse för hur föräldrar agerar. En kontrollerande förälder får ofta ungdomar som undanhåller saker för dem. Medan en förälder som låter ungdomen berätta utan att döma får en ungdom som känner sig trygg med sina föräldrar och törs berätta och fråga om råd. En del av föräldrarna har egna missbruksproblem och därför svårt att kunna hjälpa sina ungdomar (se även Erling & Hwang 2001, s. 25).

Det sista min mamma sa till mig var, Melle du fixar detta, vi kommer snart ses, bryt inte ihop nu (2015)

Men de flesta texterna handlar om saknaden efter mamma, pappa, syskon, vänner och partners. Många har sin mamma som förebild och har förstått att hon nog hade rätt. Även om föräldrar verkligen försöker få sina ungdomar att förstå så kan det ibland ta ett tag innan innebörden i orden sjunker in men med tålmod så förstår ungdomen tillslut. Som i texten nedan där en mamma försökt och först efter att ungdomen hamnat på SiS så förstår ungdomen vad hon menade med orden.

Låt mig hjälpa dig, låt mig dra upp dig ur din grop, låt mig skydda dig, låt mig vara din mamma för en gångs skull (2017)

En ungdom skriver över sin frustration att föräldrarna inte kunde hjälpa honom och ta tag i problemet med honom utan bara skickade iväg honom till en SiS anstalt. Men han är inte ensam att skriva om det. Det finns föräldrar som är förtvivlade, rädda och inte vet vad de ska göra och överlåter därför sitt föräldraskap till socialtjänsten. Det finns föräldrar som har egna problem och inte orkar ta tag i ungdomens problem också finns de faktiskt de föräldrar som är mer brydd om vad grannen ska säga och därför frånsäger sig sitt föräldraansvar. Allt detta skriver ungdomarna i sina texter ofta skamsna, ledsna och känner skuld

4.1.4. Att må dåligt och förändring

Men när jag väl började skriva insåg jag hur svårt det är att faktiskt berätta, att faktiskt ge ut öppet vad som har hänt mig. (2015)

Det är inte alltid så lätt att sätta ord på sina känslor. Texterna vittnar om ungdomar som inte trivs i skolan, hemma och känner sig tom. Många av dem berättar om självmordsförsök har anorexia eller att ungdomarna skär sig för att glömma psykisk smärta och lindra den med fysisk smärta. Hur svårt det är när man slutar med droger och är tvungen att stanna kvar och ta itu med sina problem. En del känner att de inte får hjälp utan bara vandrar i ett mörker genom monotona dagar.

För ju mer du känner att du inte vill leva mer, ju mer dör du (2015)

Självmordsförsök är något som framkommer ofta i texterna. En del ungdomar har inget att kämpa för mer än för sin egen skull. Om då självkänslan är i botten så finns det inget kvar att vilja kämpa för. De fortsätter med sitt destruktiva beteende utan att kunna bli hjälpta eller vilja få hjälp. Men en del ungdomar har ”vaknat upp” och börjat ta tag i sina problem.

Jag vet inte hur eller varför jag var missnöjd, arg, ledsen osv.... allt bra som jag hade rasade bara ihop. (2017)

Gränsen för vad som är rätt och fel i tonåren är svår att se. Är det rätt att prova på droger, gör det ungdomen till knarkare? Mycket kan bero på hur ungdomens liv ser ut i övrigt. Finns en stabil grund att falla tillbaka på så kanske det inte är så farligt med några snedsteg. Men finns inget där när det börjar gå tungt så är det lätt att det eskalerar. Vikten av att kunna lära sig säga ifrån själv som ung är något som de flesta ungdomar måste lära sig. Det har med en mognad och självförtroende att göra.

så antingen så blir dina samtal ”Ey kan du hjälpa mig med en 3.a vi kan mötas vid kyrkan på baksidan som vi brukar” eller så väljer du bra samtal ”Ey bror pallar du ses jag vet vad vi kan hitta på i dag jag hade tänkt att vi kunde cykla till stranden jag kan ta med mig en en gångs grill o lite käk så kanske du kan fixa några öl”men det är bara du själv som kan välja vilka samtal du helst vill ha (2015)

Som de flesta ungdomar skriver så är det bara de själva som kan ta beslutet att bli hjälpt. Man kan inte hjälpa någon som inte vill ha hjälp. Ungdomarna oroar sig mycket över att det kommer bli samma sak igen när de kommer ut. De kan inte undvika dåligt sällskap. Men de har inte mycket att välja på än att kämpa på, vad som än händer.

Nu när man är äldre så inser man hur hårt livet egentligen är, allt handlar om att passa in, vara som alla andra och att vara populär.. (2015)

Ungdomarna skriver ofta texterna riktat till andra ungdomar i samma situation. De tröstar, ger råd, peppar, förklarar, skämtar och bara visar att de bryr sig. Framförallt försöker de tala om för varandra, genom sina texter, hur viktiga alla individer är för sig själva och att det är dig själv du måste bry dig om.

När mörka tankar finns och kroppen är din närmsta fiende, omfamna dig själv och känn på den människa du ska älska resten av ditt liv. (2016)

Att skolan har en stor betydelse visar Farrington och Welsh (2007) undersökning och hur viktigt det är att få en bra början i skolan så barnen känner nytta med att vara där

(Farrington & Welsh 2007, s. 106). I ungdomarnas texter så framgår det som det första tecknet på att något inte är bra när ungdomen eller ofta barnet, börjar skolka. De texterna beskriver ett tidigt misslyckande med skola och allt för ofta handlar det om mobbning som orsak till att ungdomen inte ville gå till skolan. Ensamhet och utfrysning är lika smärtsamma som fysiska slag. Många av ungdomarna reagerade med aggressivitet och blir avstängda eller får byta skola. De här ungdomarna utvecklar ett antisocialt beteende och hamnar i en cirkel som är svår att bryta (Andersson & Johansson 2001, s. 164).

Jag var bråkigt mot mina lärare och klasskamrater i skolan. Blev avstängd från skolan 2 gånger. (2017)

Skolan och föräldrar har ett stort ansvar när det gäller ungdomars skolgång. En del av ungdomarna hade ingen aning om att det kunde gå så illa som att hamna på SiS när man vägrar att gå i skola. Många av texterna är skrivna i SiS skolarbete för de ungdomar som går i skola under sin vistelse där. En del ungdomar som kommer till SiS har skolplikt andra börjar läsa upp sina betyg för att kunna ta studenten eller börja på någon utbildning. Ingen av ungdomarna har skrivit att skolan är dålig utan många har börjat se just på framtiden och tycker skolan är rolig nu när de äntligen får hjälp. Lärarna är ofta hyllade personer i texterna.

Before I came here I did not know to live a good life, I have done so many bad things. (2017)

Genom att få uppmuntran och hjälp. Bli sedd och lyssnad på kan det göra en så stor skillnad och vända livet till något bra. Annars kan man bara gå rakt på sak.

Fuck gatubarnslivet. De är inget riktigt liv. De är fjant fasoner som bara skitungar håller på med, gör något bra istället av ditt liv. Bli någonting visa alla att dem hade fel. (2016)

En del texter talar om revansch, *visa dem att de hade fel*. Medan i andra texter frågar sig ungdomen vem den är egentligen. Den identitet som ungdomen byggt upp i sin

umgängeskrets har blivit ratad av samhället och därför uppstår en vilshenhet. Vem vill ungdomen vara?

'Would you like you, if you met you?' (2015)

Många av texterna framställer en individ som ropar på hjälp på det enda sätt ett barn kan göra. Ofta börjar berättelsen med en beskrivning hur uppväxten varit, där vandring mellan olika placeringar och byte av skolor får ungdomen att söka sig till ungdomar som har samma problem. Eller så försöker ungdomen med jämna mellanrum ta sitt liv. Ungdomen själv verkar inte veta vad som är problemet, eller har varit problemet utan vet bara att den mår dåligt.

[...] bött i fosterhem sen jag var sju [...] ljög ofta för mina fosterföräldrar, rymde hemifrån [...] fick flytta [...] tuff och aggressiv av mig [...] försökte ta livet av mig på alla möjliga sätt, [...] skickade mig till ett öppet behandlingshem [...] hoppa framför tåget [...] kunnat förlora mina båda ben om inte personal hade dragit bort mig [...] Tillslut bestämde Sos att dom skulle sätta mig på LVU för eget beteende och sätta mig på SIS istället.[...] jag trivs faktiskt väldigt bra [...] bra ställe för dom som verkligen behöver hjälp!!! [...] Alla får ett bra liv tillslut, Även DU! (2015)

De flesta narrativa texter beskriver resan från unga år till slutstationen SiS. Där en förhoppning om att en ny resa ska ta sin början till ett bättre liv. Men det är mycket som ska bearbetas för många och viljan måste finnas där.

När man nått den punkten i sitt liv där man slutar skylla över sina problem på alla andra, när man börjar anstränga sig, tvingar sig till att börja tänka positivt och må bra, det är då ens förändring har börjat, det är då det börjar bli bättre. (2015)

4.2. Ungdomarna och texten

För att få en bild av hur ungdomarna framställer sig genom sina texter har Ervin Goffmans (1959/1963) dramaturgiska perspektiv använts i den här sista analysen av ungdomarnas texter.

4.2.1. Rollen

Alla vill visa upp ett bra framträdande med den roll som vi valt att visa upp. Men det är inte alltid man lyckas med det. Framträdandet kan brista och rollen vi visar upp blir inte alltid den samma för publiken som vad man önskat visa. För att ett framträdande ska vara lyckat så menar Goffman (1959/2014) att rollinnehavaren måste tro på sin roll. Är tron på rollen svag kan framträdandet ses som cyniskt och tappa sin publik jämfört med om tron på rollen är stark då framträdandet ses då som uppriktigt. Vägen däremellan behöver inte gå från tvivel till tro, utan kan även vara tvärt om att tron på rollen börjar starkt men rollinnehavaren känner tvivel inför sin roll och går mot ett cyniskt framträdande (Goffman 1959/2014, ss. 25-27). De flesta av ungdomarnas texter har ett starkt framträdande. Med det menas att rollen visar en och samma person genom hela berättelsen där berättarrösten är trovärdig även om berättelsen kan innehålla flera olika rolltolkningar av berättaren.

Jag har aldrig riktigt skött skolan, liksom allt börja skita sig tidigt i mitt liv [...] Min mamma valde killen, drogerna, alkoholen och dom dåliga valen. Så hon valde att förlora mig! [...] Han gjorde mig lycklig och fick mig att tycka om mig själv och kämpa för mitt liv. Den killen som fick den där pusselbiten att hamna på plats. [...] Alla är falska och hugger en i ryggen iallafall dom flesta. Så jag bröt kontakten med alla. [...]Bara börja om från 0 och sakta bygga upp en stabil väg. Så nu börjar mitt nya liv. (2017)

Under berättelsens gång ändras rollen för den berättelsen handlar om, man kan se de olika rollerna som *problembarn*, *offer*, *lycklig*, *ensam*, *stark*, medans berättarröstens roll inte ändras och upplevs därför som *uppriktig*. Det finns texter där berättarrollen kan upplevas som cynisk.

Den dagen jag flyttar hem så ska jag supa! [...] Faan vad jag ska supa när jag flyttar hem! Ibland har man lust att bara supa bort hela sitt liv! [...] Dem har väldigt bra och schyssta personaler också plus att cheferna är schyssta. [...] Jag hoppas att mitt liv kommer bli bra när jag väl har flyttat hem, fast det tror jag [...] När jag flyttar hem så ska jag börja jobba och tjäna jävligt mycket PARA! [...] Jag kommer dessutom att ta studenten om några år. [...] Personalerna kan vara riktigt JÄVLA dumma i huvudet ibland!! [...] Jag kommer att supa tills jag inte kan gå när jag flyttar hem (2017)

Osäkerheten för framtiden lyser starkt igenom i den här texten. Berättarrollen tror inte på sitt eget framträdande därför upplevs berättelsen som *cynisk*. Vad som visas är den osäkerhet som ungdomen känner inför framtiden och den lyser igenom i rollen trots försök att ”dölja” osäkerheten med attityd. Goffman (1959/2014) talar om fasader som hör till olika roller. Dessa fasader är sociala miljöer där scenen spelas upp (Goffman 1959/2014, s. 33). I texten kan man se hur rollen av den ungdom som *var* innan, med sin problematik återtar sin fasad i att *supa*. Medan den *nya* rollen har en önskan om en annan fasad där ungdomen har jobb och klarar skolan. Den personliga fasaden i ett uppträdande kan vara viktig för trovärdigheten av det personen vill förmedla.

4.2.2. Team

En majoritet av texterna berör uppmaningar till andra ungdomar om att de ska sköta sig och att det är det enda sättet att komma därifrån. Även om texten i övrigt är kritisk mot själva situationen som ungdomen befinner sig i så är kontentan att sköt dig om du vill bli fri. Ibland, menar Goffman (1959/2014), så är den framträdande rollen inte den roll som individen själv valt att visa upp, utan den kan ge uttryck åt det karaktäristiska i en uppgift som rollen har. Samma som att fasaden ibland är ett uttryck för en tillhörighet i det team som rollen agerar utifrån, vad Goffman (1959/2014) kallar teamframträdande. Teamet kan vara en påtvingad tillhörighet eller en tillhörighet där ett samarbete gagnar rollinnehavaren. När team medlemmarna genomför framträdanden tillsammans eller var för sig, så uppstår ett såkallat teamintryck (Goffman 1959/2014, ss. 73, 75).

Tillhörigheten med teamet i texten ger formuleringar av tilltal som ”vi” och ”oss”.

Vi sitter och tänker, vad är det nu som händer, vi bara längtar ut till frihet, frihet. (2015)

För rollinnehavaren så visar det på att rollen följer rådande normer och betar sig ur en social synvinkel på ett lämpligt sätt inför en publik. Teamen ska inte ses som grupper utan är endast sammanbundna för att upprätthålla ett kollektivt syfte för ett specifikt mål (Goffman 1959/2014, ss. 77-79).

Till alla er som sitter på sis eller liknande ni klarar detta ni är starka och jag lovar er att detta kommer hjälpa er att må bättre osv osv. om ni spelar rätt kort så kommer tiden att gå fortare och man får göra så sjukt mycket mer om man lyssnar och spelar deras kort rätt. (2016)

Man kan tänka sig två syften med teamintrycket, det första syftet är då för en publik där rollen visar att normerna följs, ungdomen sköter sig och kan vara riktat till publiken som är personal eller andra beslutsfattare. Det andra syftet kan ses vara för teamets nyanlända ungdomar och kan uppfattas som en inbjudan till teamet och hjälp för att hantera situationen, detta antagande eftersom att väldigt många texter har en adressat, en speciell tänkt mottagare som författaren till texten tänkt på när texten skrevs.

En tankeställare eller två fick jag ju garanterat när jag åkte in på ett till sis. Fastän sis är otroligt jobbigt och frustande, så har jag träffat otroligt fina människor under de 3 månaderna som jag bott här. Jag flyttar snart som tur till ett öppet boende uppe i dalarna. Det kommer såklart bli tufft där också, 70 mil hemifrån är ju ganska mycket. Men jag klarar det, så länge jag håller kvar mitt fokus så kommer jag gå långt. (2017)

Ett team skapande genom ett gemensamt syfte, att ta sig ut och slippa komma tillbaka, verkar vara det gemensamma målet för textförfattarnas teamintryck. Många texter skapar en gemenskap, en samhörighetskänsla vilket kan ses som en del av inbjudan till teamet för den tänkta publiken.

Kommer ni ihåg när man var liten? (2015)

[...] vi tillhör barnen som uppfostra sig själva. (2016)

Ett teamframträdande kan även ses som en protest till de rådande normer som råder. Teamet underkastar sig de sociala strukturer men endast för att nå sitt mål.

Alltså inte knarka, dricka eller rymma. Gör man det på ett sis-boende får man bara mer och mer problem med personalen, Soc och hela faddeluttan. (2016)

4.2.3. Stigma

Ungdomarna som placerats på en institution uppfattas av det övriga samhället som en fara för sig själv eller sin omgivning enligt LVU. Därmed sätts en stigmatiserande stämpel på dem. Deras beteende eller sätt att leva är inte acceptabelt och bör justeras i form av vård (Andersson & Johansson 2001, s. 180). I ungdomarnas texter kan man hitta tecken på denna stigmatisering där en del ifrågasätter och motsätter sig frihetsberövningen.

blev mobbad [...] Ingen i skolan brydde sig [...] skolkade och sket i skolan [...] misshandlad [...] polisen la ner allt [...] vad tänker Soc med när dom låser in ungdomar utan någon anledning [...] om man inte har några grova problem [...] Sitter på sis på grund av mina föräldrar och deras historia, [...] Visst jag är inte perfekt men jag har rättigheter. (2017)

Ungdomen är vad Goffman (1963/2014) kallar en av *de visa*. Föräldrarna är drogmisbrukare och ungdomen blir mobbad och känner att det inte finns någon hjälp att få trots att ungdomen flertalet gånger har försökt. Ungdomen blir till vad föräldern är i samhällets ögon (Goffman 1963/2014, s. 38). En del stigmat börjar i tidig ålder och pågår utan att samhället reagerar förrän det är försent.

Mitt liv förändrades när jag skulle börja på en ny skola. Det tog inte så långt tid innan jag blev mobbad, jag blev kallad fetto, idiot, ful och äckel,

dom orden vill ingen 10 årig höra, som redan har dåligt självförtroende och självkänsla. Skolan gjorde ingenting, och jag kände mig helt tom och ensam.

Åren gick och jag mådde sämre och sämre. Jag började skära mig, tog tabletter, var mer utåtagerande och hade ständiga självmordstankar. [...] har förändrats mycket, och tänker mer annorlunda och har lättare att handskas med mitt mående, (2017)

Att inte duga som man är och inte kunna bemöta samhällets ideal gör att ungdomen inte har någon grupptillhörighet hos de *normala*. När väl ungdomen börjar känna sig accepterad av de *normala* börjar även problemen lösa sig. Men en del ungdomar börjar istället söka sig till nya grupper som accepterar det som tidigare varit stigmatiserande. Exempelvis en ungdom som har problem i skolan på grund av läs och skrivsvårigheter kan börja umgås med andra ungdomar som har andra problem i skolan. Tillsammans skapar de en egen grupp. Det kan vara vad Goffman (1963/2014) kallar *de egna*, ungdomar med liknande problem eller ungdomar som har olika problem men skapar en gemenskap kring sina stigmat. Om personen vill bryta sig ur den nya gruppen måste den ta avstånd från det stigma som gruppen representerar. För att kunna ta ett avstånd från stigma måste personen ge sig själv en ny tillhörighet med de *normala*. Personen måste skapa ett nytt ”vi” och ”dom”, klippa gemenskapen med den grupp som personen är *tvingad* till att tillhöra och använda sitt stigma till att beskriva omständigheterna till det (Goffman 1963/2014, ss. 29, 47).

Dom som du bor med är inte dina vänner du är sams med dom för du inte har något val [...] när jag trodde dom va mina vänner så drog dom in mig i knarket och i skitet, (2016)

Genom att dra en skiljelinje mellan de som anses vara drogmissbrukare och orsakat personens eget missbruk gör att personen kan ta ett steg närmare de *normala*. Avskärma sig från det stigma som gruppen har. Stigmat behöver inte vara synligt inom gruppen och så länge gruppen håller ihop kan stigmat ses som en gemenskap (Goffman 1963/2014, ss. 28, 118).

Jag är van vid våldet, hatet och utanförskapet, det är där vi känner gemenskapen. Utfrusna, utstötta, känner blickarna i ryggen när vi går genom staden. (2016)

5. Avslutande diskussion

5.1. Ur ett konstruktionistiskt perspektiv

Det är ändå bara jag som kan ändra på min värld inte soc inte polisen inte mamma och inte pappa och inte mina vänner bara jag (2015)

Man kan inte hjälpa någon som inte vill ha hjälp. Men de flesta bakomliggande problemen börjar synas tidigt. En del ungdomar har fått utstå mobbning, en del har haft trassliga familjeförhållanden. Den bakomliggande orsaken är inte alltid tydlig för en utomstående. Många av problemen ungdomarna utsätter sig för såsom självskadebeteende till droger och kriminalitet är ofta ett rop på hjälp. En önskan om att bli synlig och få bekräftelse av något slag. När det blir för jobbigt så börjar många med vad de kallar ”självmedicinering”. Genom drogerna kan de skaffa sig en annan identitet, vara någon annan och slippa ifrån sina problem (Lalander & Johansson 2017, s.234).

I en del av texterna menade ungdomarna att de inte fick ”rätt” hjälp, inte fick ta itu med de djupare, bakomliggande orsakerna i deras problematik och när de väl fick det så började livet att lösa sig. Exempelvis så hade flera ungdomar varit på flera olika placeringar med påföljd av rymning och nya återfall. Om det sedan beror på att de blivit äldre och förståndigare eller att de fått rätt hjälp för att kunna ha verktyg för framtida problem kan jag inte tyda. Men det fanns även de ungdomar som när de hade börjat bearbetat sina problem så blev det för mycket. Antingen rymde de eller så gick det in i en attityd att det aldrig kommer att fungera och hamnade i något slags vakuum. Där allt känns hopplöst. En ungdom beskrev det att ju mer han tänker desto mer dåligt mår han och känslan av att aldrig kunna vara fri från allt. Mertons (1938) strain teori visar att många av ungdomarna på SiS är i riskzonen för strain. De tillhör gruppen *tillbakadragande* enligt Merton (1938, s.40) men eftersom de fortfarande är unga så borde de inte vara där utan inta gruppen *innovation* istället eftersom flertalet av ungdomarnas föräldrar hör till den gruppen. Här har SiS ett stort ansvar att hjälpa till med faktorer som skapar ett bra liv. SiS skolgång verkar vara väldigt uppskattad av de ungdomar som vill läsa upp sina betyg eller studera vidare. Många av ungdomarna skriver om drömmar som advokat, läkare eller bagare. Ungdomarnas drömmar och mål

är det ofta inget fel på utan problemet är mer medlen för att kunna nå målen. De ungdomar som inte vill eller klarar av skolarbete måste få ett vettigt alternativ till utbildning för att komma ur sin *innovation* med risk för strain enligt Merton (1938, s. 40). Alternativet kan vara en yrkesutbildning och är en bra början till att få ordning på sitt liv. Det gäller att hitta vettiga lösningar för de här ungdomarna och inte bara låsa in dem. Annars är risken stor att deras strain ökar och kriminalitet är den enklaste vägen.

Det borde inte behövas att man tar upp hur viktig föräldrarnas roll är för ungdomen. Att få en bra kontakt med helst båda föräldrar och känna tryggheten att kunna berätta allt för dem verkar inte vara en möjlighet för alla. I vissa av texterna antyds det att när det blir för besvärligt med barn så låter man andra ta hand om dem. Barnen behöver veta att deras föräldrar vill ha dem.

Enligt ungdomarnas texter kan man till viss del se att inkörsportsteorin om droger kan ha en reallitet i att det ena leder till det andra. Men jag vill påpeka att det måste finnas ett underliggande problem att fly ifrån. Även nikotin är en drog samma som koffein och frågan är om det löser problemet att kriminalisera alla droger? Människan verkar vara skapt att ha ett beroende av den ena eller andra sorten. En del är beroende av socker, adrenalin, alkohol eller nikotin. Men det som utlöser att drogen börjas missbrukas, användas i okontrollerade mängder, måste ha en utlösande faktor anser jag. Även kriminalitet verkar kunna bero på ett beroende av ”adrenalin kickar” som många av ungdomarna beskriver det. Det som är sorgligt att läsa är att narkotikan flödar på öppna anstalter, HVB hem och även i fosterhem. En del beskriver hur de där provade på för första gången eller provade någon ny drog på dessa ställen. Ansvar för omhändertagna ungdomar borde vara bättre annars är faller hela vårdprincipen om omhändertagande för att ungdomen är i en dålig miljö.

En fras som är återkommande i texterna är ”jag började umgås med fel personer”. Frågan jag ställer mig är vilka dessa personer är? En del texter förtydligar det ofta med att det avser äldre personer jämfört med ungdomens ålder. I de texterna är oftast ungdomen väldigt ung i 10-12 års ålder. Där kan jag förstå frasen, ungdomen är inte än i tonåren och bör inte agera som en tonåring. De texter som inte ger någon förklaring kan man se en skillnad i *vi och dom* tänk hos ungdomen. Ungdomen ser sina nya ”kamrater”

som *dom* dåliga att umgås med. Medan vi, kan vara jaget, jag är inte sådan. Men tanken hur andra ser på dem, att de kan vara dåligt umgänge för andra verkar inte uppenbart för ungdomen. Det kan vara så att när vissa ungdomar träffas så vill de visa sig erfarna och de som tar droger anses vara erfarna enligt Lalander & Johansson 2017 (s.235). Så det ena leder till det andra, men det viktigaste här är att ungdomen lär sig tack men nej tack.

Varför ungdomar rymmer framgår av Svenssons (2001) modell men det saknas den viktiga anledningen att många ungdomar rymmer för att slippa ta tag i sina problem. De ungdomar som väljer att stanna kvar väljer det för att ta itu med sina problem men även för att slippa komma tillbaka. Vid varje rymning får ungdomen börja om med sin behandling och hamnar inlåst igen efter det att polisen hittat dem och fört dem tillbaka. Enda sättet att få ett slut på cirkeln är att stanna kvar behandlingstiden ut för att bli fri.

En sista reflektion över texterna är att jämför man 2017 bok med 2015 bok så tycker jag att fraserna ”sköt dig så du kommer ut härifrån” eller fraser och diagnoser som ”jag har en missbrukarproblematik” används oftare av ungdomen i 2017 bok. Ibland får jag en känsla av att ungdomen ”beter” sig som den ska för att vara till lags och visa sig trovärdig för att kunna snabbare komma därifrån. Många av texterna uppger att det är det enda sättet att bli fri. Sköta sig för att komma ut – sköta sig för att flytta till annan avdelning – vad innebär det att sköta sig och vad kan det göra på lång sikt? Ofta framkommer det att institutionen inte har mycket med verkligheten att göra. Men det finns även texter som resonerar på ett uppriktigt och ärligt sätt om vikten av att göra om och göra rätt, som en textförfattare beskriver det: ”...eller vill du komma tillbaka hit?” Och i allt detta elände finns en underbar ironi.

Under mitt liv på SIS (jag har bott i tre) så har jag insett en viktig grej.
Fiskar simmar, men brunbjörnar simmar också. Men det betyder inte att brunbjörnar är fiskar. (2016)

5.2. Ur ett dramaturgiskt perspektiv

Rollen som visas upp är oftast *uppriktig*. Ungdomen visar en tro på sin egen roll i texten och texten upplevs därmed trovärdig. Den dras sällan till extremen och blir överdriven i

sitt förfarande att uppvisa trovärdighet. I de texter som rollen upplevs som cynisk så tappar rollinnehavaren sin tro på rollen och kan visa på en osäkerhet inför den egna rollen. Goffman menar att den cyniske även kan finna ett nöje i att framställa sin roll och se det som en utmaning (Goffman 1959/2014, s. 25), men mer troligt är att den cyniska framställningen beror på en osäkerhet inför rollen som ungdomen försöker framställa.

Det finns olika team som rollinnehavarna hör till. Ett team kan vara grupptillhörigheten utanför institutionen. Men det team som framhävs mest är det teamframträdande som ges där ungdomarna spelar upp sin roll för att nå ett gemensamt mål att komma ut från institutionen. Det kan även ses som ett uppror mot rådande samhällsnormer där ungdomarna bara *spelar med* för att nå sitt mål (Goffman 1959/2014, s. 75). Många gånger bjuder texterna in till en gemenskap där andra i samma situation kan känna igen sig. Ordet ”vi” och ”ni” definierar gemenskapen med andra team medlemmar och fungerar även till att bjuda in likasinnade i samma situation.

Ungdomarnas texter visar på att stigma som uppstår tidigt i ungdomens liv påverkar ungdomen negativt senare i ungdomsåren, medan det stigma som uppstår av samhällets placering av ungdomen i form av vård inte nämns som ett problem. Detta kan bero på att ungdomens tidigare stigma som har med en problematik som ofta påverkar skolan *försvinner* med placeringen på ungdomshemmet när de får hjälp med skolarbetet och börjar därmed få ordning på sitt liv. En del ungdomar uttrycker oro över att börja en *vanlig* skola och att inte få den hjälp de har fått under SiS regi (Goffman 1963/2014, s. 141).

6. Slutord

De flesta av ungdomarna skriver om sina liv, hur det har varit och hur det är att sitta på institution. Det finns även en och annan låttext eller dikt. En del ungdomar skriver till någon som de saknar och älskar. En del skriver en berättelse. Texterna innehåller hur det är att använda droger och hur svårt det är att sluta. Många tycker att droger är något man ska undvika en del saknar det. Många har gjort kriminella saker och många ångrar sina val. En del tycker att det trots allt är bra att de hamnade på SiS medan andra ifrågasätter inlåsningen. Övervägande har en trasig familj och allt för många har flyttats mellan olika vård former. Många av ungdomarna mår dåligt och har försökt ta sitt liv och alla vill ha en förändring i sina liv. Men de säger själva att de är bara dem som kan göra den. Den dramaturgiska rollen som visas upp är till största delen uppriktig och de som tillhör teamen är de ungdomarna som skriver texterna. Stigmatisering av att sitta på institution verkar inte finnas utan det är mer de bakomliggande orsakerna som verkar stigmatiserade.

Som slutsats kan man framhålla att orsakerna till droganvändning är ett både självvalt och påtvingat outsiderskap. Men det figurerar även en grupp mitt i mellan, där outsiderskapet är självvalt men har liknande anledningar som det påtvingade outsiderskapet och denna grupp mår ofta väldigt psykiskt dåligt.

Denna uppsats skrapar bara på ytan av en mängd kategorier i ungdomarnas texter och vidare forskning kan mycket väl rekommenderas. Exempelvis så kan det vara av intresse att undersöka Lalanders och Johanssons (2017) drogkulturella aspekter där de framhåller *missbrukarmanuset* i form av *motmanus* och *användarmanus* och därmed få en inblick hur samhället bör agera i denna drogkultur. Var ska gränsen dras när det gäller droger? Vem bestämmer vad som är en ”rumsren” drog som exempelvis alkohol, medan en drog som Marijuana blir mitt i mellan för både samhället som menar att den leder till tyngre missbruk och ungdomen som menar att alkoholen är en värre drog eftersom kontrollen av jaget går förlorad (Lalander & Johansson 2017, s. 251).

7. Referenslista

Agnew Robert (1992). *Foundation for a general strain theory of crime and delinquency*. Emory University. CRIMINOLOGY Volume 30 nr. 1 1992 ss. 47-87.

<http://clydebankhigh.org.uk/New%20CHS%20Website/Files/modern%20studies/Adv%20Higher/CausesEffects%20of%20Crime/Articles-handouts/Strain%20Theory.pdf>

(2018-06-20)

Ahrne Göran & Svensson Peter (red) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. uppl. 2:3. Stockholm: Liber AB.

Andersson Bengt & Johansson Jan (2001). *Antisocialt beteende*. Erling Ann & Hwang Philip (red.) (2001). *Ungdomspsykologi: Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur AB. ss. 161-185.

Andersson Ulrika & Mattsson Titti (2011). *Ungdomar i gäng- social- och straffrättsliga reaktioner*. Malmö: Liber AB.

Boson Karin & Kapetanovic Sabina (2017). *Ungdomars utveckling genom tonåren*. Forskningsprogram LoRDIA. UR samtiden - UR skola. Filmade föreläsningar. <https://urskola.se/Produkter/204261-UR-Samtiden-Forebygg-nu-Jamlik-halsa> (Tillgängligt till: 1 juli 2023, hämtat 2018-04-22)

Bryman Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. uppl. 2 Stockholm: Liber AB.

Descarte René (1641). *Meditations On First Philosophy*. Internet Encyclopedia of Philosophy 1996.

<http://selfpace.uconn.edu/class/percep/DescartesMeditations.pdf> (2018-05-30)

Erling Ann & Hwang Philip (red.) (2001). *Ungdomspsykologi: Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur AB. ss.21-39.

Farrington David P. & Welsh Brandon C. (2007). *Saving children from a life of crime; Early risk factors and effective interventions*. New York: Oxford University press.

Goffman Erving (1959/2014). *Jaget och maskerna*. uppl. 6 Lund: Studentlitteratur AB.

Goffman Erving (1963/2014). *Stigma: Den avvikandes roll och identitet*. uppl 4:1 Lund: Studentlitteratur AB.

Griffin Jr., E. A., Melas, P. A., Zhou, R., Li, Y., Mercado, P., Kempadoo, K. A., Stephenson, S., Colnaghi, L., Taylor, K., Hu, M-C., Kandel, E. R. & Kandel, D. B. (2017). Prior alcohol use enhances vulnerability to compulsive cocaine self-administration by promoting degradation of HDAC4 and HDAC5. *Science Advances*, 3(11), ss. 1-13. doi: 10.1126/sciadv.1701682 (2018-04-20)

Gudmundsdóttir Erna & Nordqvist Stefan (2011). *Ett år efter avslutad behandling: Uppföljning av ungdomar utskrivna från SiS 2007*. Rapport. Institutionsvård i fokus. nr. 1 år 2011.

<https://www.stat-inst.se/contentassets/6dab12e6e1244cb29ce430f27d826d23/ett-ar-efter-avslutad-behandling.pdf> (20180501)

Hirschi Travis (1969). *Causes of Delinquency*. Piscataway, NJ: Transaction Publishers.

Hällberg Fanny (2016). *Ungdomars perspektiv på att tvångsplaceras akut på SiS ungdomshem*. Masteruppsats. Stockholms Universitet.

<http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:668992/FULLTEXT01.p> (2018-04-15)

Johansson Anna (2005). *Narrativ teori och metod*. uppl. 1:9 Lund: Studentlitteratur AB.

Lalander Philip & Johansson Thomas (2017). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. uppl. 5:1 Lund: Studentlitteratur AB.

LoRDIA hemsida. <http://center.hj.se/lordia.html> (2018-04-22)

Merton Robert K. (1938). *Social structure and anomie*. American Sociological Review 3 (1938). <http://selfteachingresources.pbworks.com/f/Social+Structure+and+Anomie+-+Merton.pdf> (2018-04-03)

Socialstyrelsen HSLF-FS 2016:55. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hem för vård eller boende.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20227/2016-6-14.pdf> (2018-05-01)

Socialstyrelsen rapport 2017. Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2015 och 2016. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2017/2017-9-2> (2018-05-15)

Statens institutionsstyrelse (SiS). *Hemsida*. Adress: <https://www.stat-inst.se/> (2018 februari)

Statens institutionsstyrelse (SiS). *Unga berättar*. Adress: <https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/vard-av-unga/sis-unga-berattar/> (2017-12-22)

Svensson, B. (2001). *Om rymningar i den svenska tvångsvården*. Pdf. Tidigare utgiven: Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift vol. 18, 2001 (3)
<http://www.nopus.org/PageFiles/9366/Om%20rymningar%20i%20den%20svenska%20tv%C3%A5ngsv%C3%A5rden.pdf> (2018-04-15)

Vetenskapsrådet, 2002, *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2018-0515)